

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra primární a preprimární pedagogiky

Bakalářská práce

Barbora Stiskálová

DVOULETÉ DĚTI A JEJICH VZDĚLÁVÁNÍ V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Olomouc 2020

Vedoucí práce: Mgr. Alena Srbená, Ph.D.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

V Olomouci dne

.....

Barbora Stiskálková

Poděkování

Na tomto místě chci poděkovat Mgr. Aleně Srbené, Ph.D. za její odborné vedení, cenné rady, připomínky, ochotu, vstřícnost a čas který mi věnovala. Také děkuji pedagogům mateřských škol, kteří mi umožnili provést výzkumné šetření. Největší díky patří mé rodině, ale hlavně manželovi, za jeho trpělivost a podporu.

Obsah

Úvod	6
I. TEORETICKÁ ČÁST.....	8
1 Institucionální vzdělávání a péče v raném a předškolním věku.....	8
1.1 Opatření a legislativní úpravy pro zajištění péče a vzdělávání dětí mladší tří let v současnosti	9
1.2 Možnosti zajištění péče, výchovy a vzdělávání dětí raného věku	11
1.2.1 Veřejná mateřská škola.....	11
1.2.2 Soukromá mateřská škola.....	12
1.2.3 Dětská skupina.....	13
1.2.4 Jesle	13
1.2.5 Firemní školka	14
1.2.6 Další možnosti zajištění péče o děti raného a předškolního věku	14
2 Vývojová specifika dvouletého dítěte	16
2.1 Biologický vývoj.....	16
2.2 Kognitivní vývoj	17
2.3 Psychosociální vývoj	18
3 Podmínky	20
II. PRAKTICKÁ ČÁST	25
4 Metodologie	25
4.1 Cíle výzkumu a výzkumné otázky	25
4.2 Typ výzkumného šetření a metody získávání dat	26
4.3 Výběr výzkumného vzorku a jeho charakteristika.....	26
4.3.1 Charakteristika mateřské školy č. 1	27
4.3.2 Charakteristika mateřské školy č. 2	28
4.3.3 Charakteristika mateřské školy č. 3	28
4.3.4 Charakteristika mateřské školy č. 4.....	29

4.4	Etické hledisko výzkumu	30
4.5	Realizace výzkumného šetření a metody vyhodnocení získaných dat	30
5	Interpretace analyzovaných dat	31
5.1	Věcné podmínky	31
5.2	Hygienické podmínky	33
5.3	Životospráva	35
5.4	Adaptační režim	36
5.5	Ohled k individuálním potřebám a zájmům dětí.....	38
5.6	Personální podmínky	40
5.7	Bezpečnostní podmínky	41
5.8	Financování.....	42
5.9	Největší přínos	42
6	Shrnutí.....	44
7	Diskuse.....	47
	Závěr.....	48
	Literatura	50
	Seznam zkratk.....	54
	Přílohy	55
	Anotace.....	62

Úvod

Není tomu tak dávno, kdy u nás byla propagována rodinná výchova, zatímco institucionální výchova byla zpochybňována. Matky (ale i otcové) mají možnost až do čtyř let věku dítěte čerpat rodičovskou dovolenou a ve většině případů této možnosti využívali alespoň do tří let věku dítěte. V důsledku toho ubylo velké množství institucí pečujících o děti mladší tří let. V posledních letech ovšem opět stoupá zájem o tyto instituce, a proto se touto problematikou Česká republika již delší dobu zabývá. Oproti ostatním evropským zemím však v tomto ohledu Česká republika značně pokulhává. Pravdou je, že není zcela možné srovnávat země, které mají odlišnou historii, kulturu, tradice i ekonomické podmínky. V jednotlivých zemích se taktéž liší doba mateřské dovolené a výše rodičovského příspěvku. Přesto má Česká republika možnost čerpat inspiraci z těchto zemí, poučit se z chyb a pozitivní způsoby řešení přizpůsobit našim podmínkám (Splavcová, Kropáčová, 2016).

Jedním z nejvíce diskutovaných témat týkajících se této problematiky je umísťování dvouletých dětí do mateřské školy. Toto téma je mi velmi blízké, protože jsem pracovala na pozici chůvy pečující o dvouleté děti v mateřské škole. Jelikož mohu vycházet z vlastní zkušenosti, vybrala jsem si dané téma jako předmět své bakalářské práce. Při své praxi jsem neměla téměř žádné negativní zkušenosti s adaptací dvouletých dětí a pobyt v mateřské škole zvládaly srovnatelně s dětmi tříletými. Tato zkušenost se shoduje s tvrzením Matějčka (1986), který uvádí, že většina dvouletých dětí se přizpůsobí dobře (v jeho podání jde o adaptaci v jeslích). Některé téměř hned, jiné pomaleji, ale zhruba 10 % není zralých na to, aby se novému prostředí přizpůsobily. Problém jsem spatřovala spíše v podmínkách péče, výchovy a vzdělávání dvouletých dětí. Proto je cílem této práce zjistit, zda mají mateřské školy nastaveny podmínky vzdělávání tak, aby byly v zájmu dětí a v souladu s legislativními předpisy. Výzkumné šetření jsem se rozhodla provádět v jednotřídních, věkově smíšených mateřských školách, protože mě zajímá, zda je reálné vhodně nastavit podmínky pro vzdělávání dvouletých dětí ve třídách, kde jsou vzdělávány děti od dvou až do sedmi let.

Bakalářská práce je rozdělena na dvě části, teoretickou a praktickou. V první kapitole teoretické části je stručně shrnuta historie institucí poskytující péči a vzdělávání dětí raného a předškolního věku. Dále se tato kapitola věnuje jednotlivým krokům, které vláda České republiky podnikla k zajištění odborné péče a vzdělávání pro děti mladší tří let, jaká přijala opatření a k jakým legislativním úpravám v tomto ohledu došlo. V poslední části této

kapitoly jsou rozepsány a stručně popsány možnosti zajištění péče, výchovy a vzdělávání pro děti raného věku. Druhá kapitola se věnuje vývojovým specifikům dvouletých dětí. Tato specifika by měli učitelé, kteří vzdělávají dvouleté děti, dobře znát a respektovat. Rozhodně by neměli být na dvouleté děti kladeny stejné požadavky jako na děti starší a nemělo by docházet k jejich srovnávání. Mezi dvouletými dětmi a dětmi staršími tří let jsou znatelné rozdíly jak v oblasti biologické, tak i kognitivní a psychosociální. Proto je velmi důležité, aby byly zajištěny optimální podmínky vzdělávání respektující tato vývojová specifika dvouletých dětí, jejich individuální potřeby a zájmy. Podmínky vzdělávání v mateřské škole jsou vymezeny v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání (2018). Zde jsou stručně vymezeny i podmínky pro vzdělávání dvouletých dětí. V této bakalářské práci je podmínkám vzdělávání dvouletých dětí věnována třetí kapitola, která vychází nejen z výše zmíněného kurikula, ale převážně z Informačního materiálu ke vzdělávání dětí od 2 do 3 let (MŠMT, 2017), kde jsou tyto podmínky blíže rozepsány.

Praktická část bakalářské práce má kvalitativní charakter. Cílem je pomocí pozorování a rozhovorů zjistit, zda mají jednotřídní mateřské školy zajištěny vhodné podmínky pro vzdělávání dvouletých dětí v souladu s legislativními předpisy. Dílčími cíli se mělo zjistit, jaké mají jednotřídní mateřské školy dosavadní nastavení podmínek a zda jsou takto nastavené podmínky dostačující pro psychosociální vývoj dětí. Také se jimi zjišťuje, jaké úpravy podmínek jsou při vzdělávání dvouletých dětí v mateřské škole nejvíce přínosné.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 Institucionální vzdělávání a péče v raném a předškolním věku

Výchova v raném věku je ovlivněna převážně vývojem společnosti. Od nepaměti se jednalo převážně o výchovu rodinnou, ale potřeby společnosti si časem vyžádali i vznik institucí pomáhající s péčí, výchovou a vzděláváním.

První zařízení začali vznikat v 19. století, kdy díky industrializaci zůstalo spoustu nezaopatřených dětí, jejichž pracující rodiče se o ně nemohli řádně postarat (Opravilová in Průcha, 2009). Začali se zakládat různá zařízení, která měla odlišné cíle, ale spojoval je záměr částečně nahradit rodinu. Na našem území vzniklo první zařízení v roce 1832 v podobě opatrovny v Praze na Hrádku. Tato opatrovna měla zajistit péči a výchovu dětí a výuku trivia. Dále začali vznikat jesle, dětské zahrádky a mateřské školy (Šmelová, 2004).

Podle ministerského výnosu o mateřských školách z roku 1872 se veřejné instituce pro opatrování dětí dělily na jesle určené pro děti do tří let, opatrovny plnící pečovatelskou funkci a mateřské školy, které měli děti připravovat na školu. Všechny tři instituce měli podporovat rodinnou výchovu a vzdělávat způsobem přiměřeným věku dětí. Výuka trivia zde byla zakázána (Opravilová, 2016).

Postupně si předškolní vzdělávání prošlo řadou obměn, na které měli nemalý vliv pedagogická reforma na počátku 20. století, obě světové války i socialistický režim panující v poválečném období.

Po roce 1989 začala být propagována rodinná výchova a zpochybňována výchova institucionální. V důsledku nejen toho, ale i snížení porodnosti a změn v sociální a rodinné politice došlo ke snížení počtu mateřských škol, ale hlavně jeslí. I když postupem času opět vzrostl zájem o umístování dětí mladších tří let do předškolních zařízení, k obnově jeslí již nedošlo (Průcha, Koťátková, 2013). Postupně začal vzrůstat nedostatek zařízení pro tyto děti a vláda České republiky (ČR) byla nucena tuto situaci řešit.

1.1 Opatření a legislativní úpravy pro zajištění péče a vzdělávání dětí mladší tří let v současnosti

Na základě usnesení vlády ČR z roku 1999 vznikl v roce 2001 „Národní program rozvoje vzdělávání v České republice „(tzv. Bílá kniha). Jedním z doporučení v této knize bylo „*Ve spolupráci s ostatními rezorty, které se na péči, výchově a vzdělávání dětí podílejí (zdravotnictví, práce a sociálních věcí), vytvářet možnosti ke vzniku programů, které by v případě potřeby zajišťovaly potřebnou sociální i kvalitní odbornou pomoc v péči o děti mladší tří let a při jejich výchově. Využít při tom existujících zkušeností a navázat na práci neziskových organizací v této oblasti*“ (MŠMT, 2001, s. 46). Jelikož tou dobou byl nedostatek míst v mateřských školách i pro tříleté děti a rodinná politika díky čerpání tří až čtyřleté rodičovské dovolené umožňovala upřednostnění rodinné výchovy, zákonodárci upozadili problematiku institucionální výchovy pro děti mladších tří let. V zákoně 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, bylo předškolní vzdělávání určeno pro děti od tří let (Splavcová, Kropáčová, 2016).

Jelikož počet zařízení pro péči a vzdělávání dětí mladší tří let byl nedostatečný, ale zároveň zájem o ně stoupal, začala se touto problematikou Česká republika (ČR) zabývat. Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV) vydalo v roce 2008 tzv. prorodinný balíček. „*Prorodinný balíček obsahoval sedm opatření na podporu rodin s dětmi – otcovské, vzájemnou rodičovskou výpomoc, miniškolkou, péče o děti v rámci živnostenského podnikání, daňové výhody pro zaměstnavatele, podpora zkrácených pracovních úvazků, náhradní péče rodinného typu. Ne všechny návrhy byly v rámci úprav zákonných norem schváleny.*“ (Syslová, Borkovcová, Průcha, 2014, s. 23)

Vláda ČR vydává (2010) „Analýzu podmínek a možností zařazení dětí od dvou let věku do mateřských škol a vyhodnocení dalšího řešení rozšíření péče o děti do tří let“. V analýze podmínek jsou navrhované změny podmínek pro přijímání dětí od dvou let do mateřské školy (MŠ). Jeden z návrhů je zřídit v MŠ samostatné třídy pro děti ve věku 2-3 roky s maximálním počtem 15 dětí, o které budou pečovat souběžně dva pedagogičtí pracovníci a jeden nepedagogický pracovník, který se bude starat o hygienu dětí. Pokud není možné zřídit samostatnou třídu, je navrženo přijímat dvouleté děti jen ve výjimečných případech při nízkém počtu zapsaných dětí. V tomto případě by se za každé přijaté dvouleté dítě snižoval počet dětí o dvě děti. Dále je zde navrhováno rozšíření vzdělání pedagogických

pracovníků o studium období od dvou let dítěte. Zároveň je ale v závěru navrženo z důvodu nedostatečné kapacity školek dvouleté děti do MŠ nezařazovat a nadále hledat s dalšími rezorty jiná řešení.

V roce 2016 vychází novela školského zákona č. 178/2016 Sb., ve znění pozdějších předpisů s účinností od 1. 9. 2016, kde se mění § 34 odst. 1: „*Předškolní vzdělávání se organizuje pro děti ve věku zpravidla od 3 do 6 let, nejdříve však od 2 let.*“ S účinností od 1. 9. 2020 měl § 34 odst. 1 znít takto: „*Předškolní vzdělávání se organizuje pro děti ve věku od 2 do zpravidla 6 let.*“ A zároveň se věta v § 34 odst. 3 nahrazuje větou „*Do mateřské školy zřízené obcí nebo svazkem obcí se přednostně přijímají děti s místem trvalého pobytu, v případě cizinců místem pobytu, v příslušném školském obvodu (§ 179 odst. 3) nebo umístěné v tomto obvodu v dětském domově, které před začátkem školního roku dosáhnou nejméně druhého roku věku, a to do výše povoleného počtu dětí uvedeného ve školském rejstříku.*“ Toto opatření mělo zajistit právo pro dvouleté děti na umístění v MŠ. V červenci 2018 byla tato garance zrušena zákonem 167/2018 Sb., ve znění pozdějších předpisů, a s účinností od 1. 9. 2018 zní § 34 odst. 1 „*Předškolní vzdělávání se organizuje pro děti ve věku od 2 do zpravidla 6 let. Dítě mladší 3 let nemá na přijetí do mateřské školy právní nárok.*“

Vyhláška č. 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů, je v roce 2016 novelizovaná vyhláškou 280/2016 Sb., ve znění pozdějších předpisů, kde s účinností od 1. 9. 2020 znějí: § 2 odst. 3 „*Třída, ve které se vzdělávají pouze děti od 2 do 3 let, má nejméně 12 dětí a naplňuje se do počtu 16 dětí. Mateřská škola, která má 3 a více tříd, v případě odpovídajícího počtu dětí podle věty první vždy upřednostňuje zřízení samostatné třídy.*“ § 2 odst. 6 „*Za každé ve třídě zařazené dítě mladší 3 let se do doby dovršení 3 let věku dítěte nejvyšší počet dětí ve třídě podle odstavce 2 snižuje o dvě děti. Postupem podle věty první lze snížit počet dětí ve třídě nejvýše o 6 dětí.*“ § 5 odst. 6 „*Ve třídě, kde se vzdělávají pouze děti ve věku od 2 do 3 let nebo kde jsou 4 a více těchto dětí, vykonává pracovní činnost souběžně nepedagogický pracovník s odbornou způsobilostí: a) k výkonu povolání všeobecné sestry, dětské sestry, zdravotnického asistenta, porodní asistentky, zdravotnického záchranáře, b) učitele mateřské školy, vychovatele, nebo c) chůvy pro děti do zahájení povinné školní docházky.*“

V lednu 2017 vydává Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) úpravu Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání (RVP PV), kde je nově

přidána kapitola zabývající se vzděláváním dětí od dvou do tří let. Tato kapitola zůstává i v aktuálním vydání RVP PV z roku 2018. Jsou zde vypsány podmínky pro vzdělávání těchto dětí a pro získání dalších informací RVP PV odkazuje na „Informační materiál ke vzdělávání dětí od 2 do 3 let v mateřské škole“ (MŠMT, 2017), který má za cíl pomoci mateřským školám nastavit optimální podmínky pro vzdělávání dětí od 2 do 3 let. V materiálu jsou rozepsána potřebná opatření týkající se bezpečnostních, hygienických, psychosociálních, věcných a personálních podmínek, životosprávy a stravování, organizace i obsahu vzdělávání a financování.

1.2 Možnosti zajištění péče, výchovy a vzdělávání dětí raného věku

1.2.1 Veřejná mateřská škola

MŠ je instituce spadající do resortu MŠMT. Veřejné MŠ jsou zřizované státem, krajem, obcí nebo svazkem obcí. Musí být zapsána do Rejstříku škol a školských zařízení (rejstřík škol) a být v souladu se zákonem 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. Podle něj upravuje organizaci předškolního vzdělávání vyhláška 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů. Tato vyhláška mj. stanovuje podmínky provozu a organizaci MŠ, počty dětí ve třídách, stravování, péči o zdraví a bezpečnost. MŠ slouží jako doplněk a podpora pro rodinnou výchovu a plní výchovnou a vzdělávací funkci. Vzdělávání probíhá podle RVP PV (2018). Podle něj si MŠ vytvářejí Školní vzdělávací program (ŠVP). Kontrolu podmínek, průběhu a výsledku vzdělávání, plnění ŠVP a dodržování právních předpisů provádí Česká školní inspekce (ČŠI). Dětem je zajištěna pedagogická péče od „učitele MŠ“, jehož kvalifikaci definuje zákon 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících, ve znění pozdějších předpisů. Povinnosti učitele MŠ udává RVP PV. Financování nákladů hradí z části zřizovatel, z části MŠMT a podílejí se na něm i rodiče formou školného. Jeho výši určuje ředitel zařízení. Měsíční školné může být maximálně 50 % průměrných měsíčních neinvestičních nákladů.

1.2.2 Soukromá mateřská škola

Soukromé MŠ mohou být v režimu školského zákona nebo v režimu živnostenského zákona.

§3 odstavce 3 písmena t) zákona 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů říká, že výchova a vzdělání ve školách, předškolních a školských zařízeních zařazených do rejstříku škol a školských zařízení není živností a nepodléhá tedy živnostenskému zákonu, ale je v **režimu školského zákona**. Pro tento typ MŠ tedy platí stejné podmínky jako pro veřejné MŠ.

Předškolní zařízení, která nejsou zapsána v rejstříku škol a školských zařízení, jsou v **režimu živnostenského zákona**.

Pokud jde o péči o děti mladších tří let, jedná se o činnost vázanou „Péče o dítě do tří let věku v denním režimu“. Obsahovou náplň definuje nařízení vlády č. 278/2008 Sb., o obsahových náplních jednotlivých živností jako „*Výchovná péče o svěřené děti do tří let věku v denním nebo v celotýdenním režimu zaměřená na rozvoj rozumových a řečových schopností, pohybových, pracovních, hudebních, výtvarných schopností a kulturně hygienických návyků přiměřených věku dítěte. Zajišťování bezpečnosti a zdraví dětí, jejich pobytu na čerstvém vzduchu, stravování, spánku v odpovídajícím hygienickém prostředí a osobní hygieny dětí, včetně poskytování první pomoci.*“ V takovém zařízení pečující osoby musí splňovat odbornou způsobilost v oboru všeobecná sestra, zdravotnický asistent, porodní asistentka, ošetřovatelka nebo záchranář, sociální pracovník, pracovník v sociálních službách, učitel MŠ, nebo mít kvalifikaci pro činnost chůvy pro děti do zahájení povinné školní docházky. Provozovna musí splňovat hygienické podmínky dle vyhlášky 410/2005 Sb., o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých, ve znění pozdějších předpisů. Není stanoven počet dětí na pečovatele ani žádný výchovný či vzdělávací program.

V případě, že se jedná o výchovu dětí starších tří let, jde o činnost volnou, obor činnosti č. 72 „Mimoškolní výchova a vzdělávání, pořádání kurzů, školení, včetně lektorské činnosti.“ Obsahová náplň této činnosti je „*Výchova dětí nad tři roky věku v předškolních zařízeních, výuka v soukromých školách a zařízeních sloužících odbornému vzdělávání, pokud tato nejsou zařazena do rejstříku škol a školských zařízení ...*“ Obsahem není péče o děti v rodinném prostředí. Pečující osoby nemusí prokazovat žádnou odbornou způsobilost. Tato

živnost není mimo živnostenský zákon omezená žádnými dalšími předpisy, nejsou zde určeny hygienické požadavky ani výchovný a vzdělávací program.

1.2.3 Dětská skupina

Tato služba spadá do kompetencí MPSV a řídí se zákonem č. 247/2014 Sb., o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. § 2 tohoto zákona definuje službu péče o děti v dětské skupině jako službu „*spočívající v pravidelné péči o dítě od jednoho roku věku do zahájení povinné školní docházky a umožňující docházku v rozsahu nejméně 6 hodin denně, která je poskytovaná mimo domácnost dítěte v kolektivu dětí a která je zaměřena na zajištění potřeb dítěte, na výchovu, rozvoj schopností, kulturních a hygienických návyků.*“ Tento zákon dále stanovuje, že poskytovatel musí být zapsán v evidenci poskytovatelů. Pečující osoby musí splňovat odbornou způsobilost v oboru všeobecná sestra, zdravotnický asistent, ošetřovatel, porodní asistentka, zdravotně sociální pracovník, zdravotnický záchranář, psycholog ve zdravotnictví, klinický psycholog, sociální pracovník nebo pracovník v sociálních službách, učitel MŠ nebo prvního stupně základní školy, vychovatel, chůva pro děti do zahájení školní docházky nebo lékař. S dětmi se pracuje podle plánu výchovy a péče o dítě. Provozovatel není povinen zajistit stravu. Ve skupině může být až 24 dětí. Do 6 dětí stačí jedna pečující osoba, od 7-24 dětí dvě pečující osoby a od 13-24 dětí tři osoby, pokud je ve skupině dítě mladší dvou let. Plnění podmínek a povinností kontroluje Státní úřad inspekce práce a oblastní inspektoráty práce, ale dle Splavcové a Kropáčové (2016) tyto pracovníci nejsou kompetentní řádně posoudit kvalitu poskytované péče.

1.2.4 Jesle

Jesle byly považovány za výchovně vzdělávací zařízení s převážně zdravotnickým zaměřením pro děti do 3 let. V roce 1960 byly přiřazeny mezi předškolní instituce. Začala vznikat společná zařízení jeslí a mateřských škol (Opravilová in Průcha, 2009). MŠ s více třídami zřizovaly tzv. jeslové třídy, určené pro děti od dvou let, ale i jednotřídní MŠ mohli fungovat jako společné zařízení a přijímat děti mladší tří let (Kropáčová, Splavcová, 2016).

Jesle byly postupně rušeny, v roce 1991 byly vyjmuty z předškolních zařízení. V roce 2011 došlo k tomu, že byly vyjmuty i ze zdravotnických zařízení, a to s odkladem účinnosti k 31.12.2013 (Splavcová, Kropáčová, 2016). Jesle mohly nadále pokračovat ve své činnosti podle živnostenského zákona nebo na základě obecně platných právních předpisů. Instituce si mohly nadále ponechat název jesle, což většinou i učinily (Kropáčová, Splavcová, 2017). Jesle v dnešní podobě jsou nejčastěji zřizovány obcemi. Výši poplatků za péči si stanovuje zřizovatel (Oprailová, 2016).

1.2.5 Firemní školka

MŠ určená ke vzdělávání dětí zaměstnanců zřizovatele, nebo jiného zaměstnavatele, či zaměstnavatelů je tzv. „firemní školka“. Je to alternativa MŠ, kterou může zaměstnavatel poskytnout svým zaměstnancům. Jsou zde přednostně přijímány děti zaměstnanců a mohou být zřízeny i pro děti mladší tří let. Mohou být jako soukromé MŠ zapsány do rejstříku škol a podléhat školskému zákonu, nebo mohou být v režimu živnostenského zákona. Může jít o živnost volnou obor činnosti 72 „Mimoškolní výchova a vzdělávání, pořádání kurzů, školení, včetně lektorské činnosti“ pro děti od 3 let, nebo vázanou „Péče o dítě do tří let věku v denním režimu“ pro děti mladší tří let (Kropáčová in Oprailová, 2016).

Firemní školky usnadňují zaměstnancům návrat do zaměstnání. Výhodou je, že jsou uzpůsobeny potřebám zaměstnavatele i zaměstnanců (provozní doba, věková hranice přijímaných dětí, sídlo firemní školky atd.). Pokud je pro zaměstnavatele realizace firemní školky příliš složitá, mohou si ji nechat zřídit tzv. na klíč (Kropáčová in Oprailová, 2016).

1.2.6 Další možnosti zajištění péče o děti raného a předškolního věku

Živnostenský zákon dále nabízí možnost volné živnosti obor činnosti č. 79 „Poskytování služeb pro rodinu a domácnost“. Obsahová náplň dle nařízení vlády 278/2008 Sb., je: „*Poskytování služeb pro rodinu a domácnost, zejména zajišťování chodu domácnosti (vaření, úklid, praní, žehlení, péče o zahradu a podobně), individuální péče o osoby, zejména děti nad tři roky věku v rodinách, příležitostné krátkodobé hlídání dětí (včetně dětí do tří let věku), obstarávání nákupů a jiných záležitostí souvisejících s chodem domácnosti a jiná obstaravatelská činnost.*“ Nejde o institucionální péči a je zpravidla poskytována v rodinném prostředí dítěte. Stejně jako u činnosti „Mimoškolní výchova a vzdělávání, pořádání kurzů,

školení, včetně lektorské činnosti.“ Ani zde není potřebná žádná odborná způsobilost, mimo živnostenský zákon nejsou žádné další omezující předpisy, hygienické požadavky ani výchovně-vzdělávací program.

Tuto formu živnosti nejčastěji volí ke své činnosti chůvy. Ty mohou získat profesní kvalifikaci „Chůva pro děti do zahájení školní docházky“. Výhodou této služby je, že se přizpůsobí potřebám rodiny, dítě si nemusí zvykat na nové prostředí plné cizích dětí, pečuje o něj jedna osoba. Nevýhodou může být finanční náročnost, čímž se služba stává pro některé rodiny nedostupná. Rizika mohou být i ve špatné volbě chůvy, ale i volba dobré chůvy nemusí být pro dítě vhodná. Pokud o něj pečuje od velmi raného věku a příliš často, může mít dítě větší vazbu k chůvě než k rodičům (Kropáčová, Splavcová, 2017).

Je patrné, že institucionální péče o děti raného věku vznikla již s prvními zařízeními. Prošla si řadou změn, které se uzpůsobovaly nejen potřebám společnosti, ale postupem času se staly důležité i potřeby dětí. Dnešní umístování dvouletých dětí do mateřských škol je dost podobné fungování společných zařízení jeslí a mateřských škol v minulosti. ČR se aktuálně zabývá zajištěním dostatečných institucí pro výchovu a vzdělávání dětí mladších tří let. Kromě MŠ dnes mají rodiče i jiné možnosti, kam mohou dvouleté dítě umístit. Důležité je zvážit, které zařízení je pro dítě a jeho rodinu nejvhodnější. Faktorů vedoucích k rozhodnutí je mnoho, např. finanční zátěž, dostupnost od místa bydliště, podmínky a úroveň vzdělávání a péče, počet dětí, počet pečujících osob a jejich kvalifikace a další.

2 Vývojová specifika dvouletého dítěte

Aby práce učitele v MŠ byla efektivní, musí dobře znát vývojová specifika dětí, ale zároveň i vnímat individuálnost každého jedince. Znalost těchto specifík pomáhá odpovídajícím způsobem dítě rozvíjet a neklást na něj nepřiměřené požadavky.

Dvouleté děti řadíme do období batolete. Tímto obdobím nazýváme druhý a třetí rok života dítěte. Dítě od 12 do 24 měsíců nazýváme mladší batole, od 24 do 36 měsíců starší batole (Plevová in Šimčíková Čížková a kol., 2005). V této práci budeme blíže specifikovat období staršího batolete.

2.1 Biologický vývoj

Dvouleté dítě váží průměrně 11,8 až 14,5 kg a měří 86,5 až 96,5 cm. Za rok přibere přibližně 0,9 až 1,1 kg a vyrostne 7,6 až 12,7 cm. Díky nedovinitým břišním svalům má vystouplé břicho a ohnutá záda. Velikost mozku dvouletého dítěte je okolo 80 % mozku dospělého člověka (Allen, Marotz, 2002).

Na motoriku má největší vliv vývoj mozku a jeho dozrávání. Pokud ještě není vyvinuté propojení mezi mozkiem a svalem, není možné ovládnout pohyb (Mertin, 2011). Dobrým příkladem je schopnost vyprazdňování. Matějček (1986, 1996) uvádí vhodnou dobu k nácvičku okolo patnáctého měsíce. Tehdy je nervový systém dostatečně zralý a močový měchýř je veliký tak, že dítě vydrží suché delší dobu. Předčasné učení dítěte na nočník může naopak vést k dlouhodobému neúspěchu. Dle Plevové (in Šimčíková-Čížková, 2005) je okolo druhého roku dítě schopné samo si říct, že potřebuje vyprázdnit, a má schopnost tuto činnost vědomě ovládat. Tříleté dítě zpravidla dokáže tento akt již mít celý pod kontrolou, ale stále může docházet k „nehodám“.

V batolecím období dochází k rychlému vývoji hrubé motoriky. Pohyby staršího batolete nabývají jistoty. Dítě zvládne běhat téměř bez padání, zvládá nerovnosti terénu a překračování překážek, skáče snožmo na místě, seskočí z malého schodku. Ve dvou letech zvládne chůzi do schodů s přísunem nohy na každém schodu, aniž by se muselo přidržovat, ve dvou a půl letech již střídá nohy jako dospělý. Chůzi ze schodů zvládne kolem třetího roku (Langmeier, Krejčířová, 2006). Vydrží chvíli stát na jedné noze, dokáže hodit i kutálet míč, jezdit na odrážedle (Allen, Marotz, 2002).

Zdokonaluje se také jemná motorika. Dvouleté dítě dokáže postavit několik předmětů na sebe, rozepnout knoflíky a zipy. Zábavné je pro něj něco přesypávat, či přelévat. Tužku drží dlaňovým úchopem (Allen, Marotz, 2002). Dochází k prvním pokusům o kresbu. Dítě se snaží o napodobení kruhu nebo křížku, čáru dokáže vést vertikálním směrem (Langmeier, Krejčířová 2006). Díky vývoji jemné motoriky se zvyšuje jeho samostatnost. Dítě se již dokáže samo najíst, ale jelikož se rychle unaví, je potřeba jej často dokrmovat, pije z hrníčku, umí se samo obléknout (Matějček, 2005).

2.2 Kognitivní vývoj

Podle Piagetovi (2014) teorie se kolem druhého roku ukončuje vývoj senzomotorického myšlení a začíná myšlení předpojmové, symbolické. Dítě si začíná uvědomovat, že každá věc je slovně označená a slova se pro něj stávají symbolem (Plevová in Šimčíková-Čížková, 2005). Nemusí se nacházet v dané situaci, vidět daný předmět, či provádět činnost, a přesto si ji dovede představit. Neřeší problémy způsobem „pokus-omyl“, ale řešení přicházejí na úrovni mentálních reprezentací, tj. ve vědomí (Vágnerová, 2017).

Symbolické uvažování se projeví také formou fantazie a představivosti. Představy v tomto věku rozlišujeme na vzpomínkové neboli paměťové, jejichž obsahem je to, co dítě zažilo, a představy fantazijní. Fantazijní představy jsou zpočátku v podobě personifikace, později si dítě při hře dokáže představovat, že předmět, se kterým si hraje, znázorňuje něco jiného (Plevová in Šimčíková-Čížková, 2005).

V batolecím období se rozvíjí zaměřenost pozornosti. Od dvou let se začíná regulovat zaměření a úmyslnost pozornosti (Vágnerová, 2017). Dítě udrží pozornost na základě svého aktuálního stavu, rušivých elementů a zajímavosti činnosti. Pokud ho činnost zaujme, vydrží ji konat až 19 minut (Plevová in Šimčíková-Čížková, 2005).

Paměť staršího batolete je mimovolná, neúmyslná. Dále je charakteristická citovost paměti, tzn. že si pamatuje to, co ho nějakým způsobem zajímá, co se mu líbí, nebo z čeho má naopak strach. Třetím charakteristickým rysem je konkrétnost paměti, což je schopnost dítěte vybavit si to, co samo prožilo (Plevová in Šimčíková-Čížková, 2005). Dítě si pamatuje krátké říkanky, nejlépe pokud jsou spojené s pohybem. Pro rozvíjení paměti je vhodné časté opakování činností (Splavcová, Kropáčová, 2016).

Se symbolickým myšlením je taktéž úzce spjatý vývoj řeči. Dítě začíná chápat symbolický význam slov a výrazně roste slovní zásoba. Zatímco v osmnácti měsících zná dítě okolo 20-30 slov, ve dvou letech je to 200-300 slov (Langmeier, Krejčířová, 2006). Okolo dvou let dítě skládá slova do dvouslovných vět, později používá tzv. telegrafické věty. Pro období telegrafických vět je typické vynechání nedůležitých slov např. spojek, nebo částí slov např. koncovek. Následuje období, kdy dítě tvoří úplné, jednoduché věty, i když zpočátku nemusí být zcela gramaticky správné (Vágnerová, 2017). Mezi druhým a třetím rokem dítě přichází s otázkami „Co je to?“, které vystřídají pozdější otázky „Proč?“. Díky těmto otázkám dítě získává nové informace, ale používá je také jako způsob navázání komunikace (Bezděková, 2008). Ve dvou letech dítě, které hovoří o sobě, používá své jméno (Evička půjde), v průběhu třetího roku si začne uvědomovat svou identitu a začíná používat zájmeno „já“ (Matějček, 2005).

2.3 Psychosociální vývoj

Psychický vývoj dítěte je znatelný i ve vývoji emocionální oblasti. Dvouleté dítě zažívá pocit studu, projev lítosti, smutku či napětí, pokud je dospělým káráno za překročení nějakých norem. Pokud se mu naopak něco povede, prožívá hrdost a pýchu. Můžeme u něj pozorovat strach, žárlivost, ale i soucit (Vágnerová, 2017).

Díky již zmiňovanému procesu sebeuvědomování se dítě zkusí prosadit. Při tom často nedokáže odhadnout hranice a neumí se ovládat, což vyústí v záchvaty vzteku. Tomuto stádiu říkáme „období vzdoru“. Ke vzdorovitému chování dochází převážně ve dvou situacích: nesmí dělat to, co dělat chce, nebo naopak musí dělat to, co nechce. Nejde o žádný špatný charakter dítěte, ale je to vývojová fáze související se zralostí dětské osobnosti (Matějček 1986, 2005).

Z hlediska socializačního rozvoje mají na dítě největší vliv rodiče, ale vztahy se rozvíjejí i v širší rodině. Dítě se postupně začíná odpoutávat od matky a začínají se rozvíjet vztahy s dalšími lidmi. Velkým zdrojem sociální zkušenosti jsou sourozenci, se kterými tráví mnohdy více času než s dospělými (Vágnerová, 2017).

Dvouleté dítě začíná navazovat vztahy se svými vrstevníky. Tyto vztahy se projevují nejčastěji hrou. Převážně jde sice o hru paralelní, tj. děti si hrají vedle sebe, ale i když si nehrají přímo společně, jsou si navzájem přínosem a inspirací (Koťátková, 2005). Na základě

motorického vývoje jde u dětí v tomto věku o hru konstruktivní, která má za cíl vyhotovit konkrétní výtvar. Se sociálním rozvojem souvisí hra námětová, kdy si dítě záměrně vybere nějaký námět či roli a hraje si „na něco“, např. na maminku, na pejska (Suchánková, 2014).

Rozvíjí se také sebepojetí, které potvrzuje jedinečnost a individualitu dítěte. Rozvoj sebehodnocení je výrazně ovlivněn hodnocením ostatních lidí, převážně rodičů. Dítě poslouchá, jak ho ostatní při rozhovorech charakterizují a přiřítají mu různé vlastnosti. Pokud toto hodnocení slyší často, stane se součástí jeho sebepojetí. Při častém negativním hodnocení začne dítě samo sebe považovat za špatné (Vágnerová, 2017).

Je zřejmé, že dvouleté dítě prochází velkým rozvojem v oblasti biologické, kognitivní i psychosociální. Důležité je neustále myslet na to, že každé dítě je individuální a má jiné tempo vývoje. V tomto věku dochází k postupnému osamostatnění dítěte, přesto stále potřebuje velkou pomoc dospělého. Z výše uvedených specifik vyplývá, jak je důležité mít v MŠ upravené podmínky pro vzdělávání dvouletých dětí.

3 Podmínky

Z předchozí kapitoly je patrné, že vzhledem vývojovým specifickým, která jsou odlišná u batolat a dětí předškolního věku, je potřeba dvouletým dětem připravit podmínky přiměřené jejich věku. Již bylo zmíněno, že tyto podmínky jsou stručně definovány v RVP PV (2018) a blíže je specifikuje Informační materiál ke vzdělávání dětí od 2 do 3 let v mateřské škole (MŠMT, 2017). Podmínky vzdělávání dvouletých dětí vycházejí ze základních podmínek předškolního vzdělávání, které jsou legislativně vymezeny příslušnými zákony a vyhláškami. RVP PV (2018) je blíže popisuje a doplňuje.

Věcné (materiální) podmínky

V oblasti věcných podmínek je nutné dbát na vhodnost hraček a pomůcek pro dvouleté děti. Vhodnost užití dle věku najdeme na obalu, u stávajících hraček je to na posouzení zkušených pedagogů (MŠMT, 2017). Hračky by měly být vhodné velikosti, aby nedošlo k vdechnutí, jednoduché, dobře omyvatelné, bytelné. Zároveň by jich mělo být přiměřené množství, protože dvouleté dítě se ve velkém množství hraček nedokáže orientovat a je zmatené. Ve věkově smíšených třídách by hračky nevhodné pro dvouleté děti měly být uloženy mimo jejich dosah. Při řízených činnostech se drobným pomůckám a hračkám určeným starším dětem nevyhýbáme, ale je třeba dávat velký pozor a děti pečlivě hlídat (Kropáčová, Splavcová, 2017).

Židle a stoly musí být úměrné vzrůstu dětí, aby podporovaly správné držení těla. Úložný prostor v šatně by měl být taktéž uzpůsoben výšce dítěte a mělo by být zohledněno i to, že dvouleté dítě bude potřebovat více věcí na převlečení (Kropáčová, Splavcová, 2017).

Na školní zahradě by měly být herní prvky určené pro různé věkové kategorie a je důležité dbát na to, aby děti využívaly vybavení odpovídající jejich věku. Vnitřní prostor by měl být dostatečný pro volný pohyb, hru i odpočinek dětí (MŠMT, 2017).

Hygienické podmínky

Hygienické požadavky v mateřských školách upravuje vyhláška 410/2005 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Na každých 5 dětí musí být zřízena jedna dětská mísa a umyvadlo. Pokud jsou v mateřské škole vzdělávány děti mladší tří let, je možné část toalet nahradit nočníky, musí být však zajištěno jejich uskladnění, mytí a dezinfekce. Pokud je do MŠ přijaté

dítě nosící pleny, měla by být umývárna vybavena i přebalovacím pultem s krytým nášlapným odpadkovým košem. Dle Kropáčové a Splavcové (2017) by u dvouletých dětí měla být dostačující přebalovací podložka. S použitými plenami MŠ nakládá dle zákona 185/2001 Sb., o odpadech, ve znění pozdějších předpisů, jako s odpadem, který může představovat biologické riziko.

Životospráva, stravování

V mateřské škole by měl být dán režim a měla by platit jasná pravidla. Pro dvouleté dítě je důležité zachování postupů a časové posloupnosti, rituály a opakující činnosti, které mu dávají pocit jistoty a bezpečí. Při režimu dne by se mělo zohlednit to, že dvouleté děti potřebují více odpočinku a rychleji se unaví (Kropáčová, Splavcová, 2017).

Stravování dvouletých dětí je stejné jako u tříletých dětí. Zvýšená opatrnost by měla být při podávání alergenů, zvláště ořechů a máku, u kterých navíc hrozí vdechnutí. Nutné je dětem hlídat pitný režim a pravidelně je pobízet k doplnění tekutin. Malé děti si neuvědomují pocit žízně a snadno by mohlo dojít k dehydrataci (Kropáčová, Splavcová, 2017).

Psychosociální podmínky

Pokud do MŠ nastupuje dvouleté dítě, s největší pravděpodobností se jedná o jeho první instituci, kde je v kolektivu a mimo rodinu. Je proto žádoucí mít vhodný adaptační režim přizpůsobený potřebám dětí, aby se děti cítily dobře a spokojeně. Rovněž je důležitý pocit bezpečí a jistoty. Činnosti je vhodné provádět v menších skupinách či individuálně s ohledem na potřeby dětí (MŠMT, 2017).

Personální podmínky

Ředitelé by měli v maximální možné míře využít úvazku pedagogů a rozpis přímé činnosti rozvrhnout tak, aby v nejnáročnější části dne docházelo k souběžnému působení učitelů. Využita by měla být možnost i dalšího pracovníka (MŠMT, 2017). Jak již bylo řečeno v kap. 1.2. souběžná činnost dalšího pracovníka pro třídy, ve kterých jsou vzdělávány děti od 2 do 3 let, nebo ve kterých jsou vzdělávány alespoň 4 děti mladší tří let, je ukotvena ve vyhlášce 14/2005 Sb., ve znění pozdějších předpisů, s platností od 1.9.2020.

Je vhodné ke dvouletým dětem vybírat stabilní personál, který se nebude v průběhu roku měnit, jelikož si tyto děti k dospělým osobám vytvářejí pevnější vazbu než děti starší (Kropáčová, Splavcová, 2017).

U učitelů pracujících s touto věkovou skupinou je žádoucí, aby si doplňovali vzdělávání v této problematice. MŠMT vypracovalo Standard vzdělávacího programu pro práce s dětmi méně než tříletými, podle kterého jsou poskytovány akreditované programy.

Organizace vzdělávání

Při plánování organizace vzdělávání, musí ředitel postupovat dle aktuálních právních předpisů, ale zároveň ji přizpůsobovat individuálním potřebám a zájmům dětí. Děti by měly mít dostatek času na převlékání, stravování a veškeré další aktivity. Počet dětí ve třídě má odpovídat právním předpisům zmiňovaným v kapitole 1.2. (MŠMT, 2017).

Bezpečnostní podmínky

Se zajištěním bezpečnosti souvisí také vyhláška 14/2005, Sb., o předškolním vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů, která jak již bylo uvedeno, upravuje počet dětí i pečujících osob ve třídě, ale i mimo areál MŠ. Podle § 5 odst. 2 tohoto zákona připadá při pobytu mimo místo, kde se uskutečňuje vzdělávání, nejvýše 20 dětí z běžných tříd na jednoho učitele, nebo 12 dětí ve třídě, kde se vzdělávají děti mladší 3 let nebo děti s přiznanými podpůrnými opatřeními.

Děti mladší tří let jsou brány jako osoby se sníženou schopností pohybu a orientace, a to v souvislosti se stavebními prostory škol nebo v souvislosti z evakuací osob z prostor škol. Z hlediska stavebně technického, nemusí stávající MŠ provádět žádné stavební úpravy, ale nové stavby musejí být koncipovány jako bezbariérové. U stávajících mateřských škol je dostačující úprava vnitřních dokumentů/předpisů (MŠMT, 2017).

Z hlediska požární bezpečnosti se v případě vzdělávání dětí od 2 let věku jedná vždy o činnost se zvýšeným požárním nebezpečím, proto je důležité zpracování dokumentace požární ochrany a zajištění školení a odborné přípravy zaměstnanců s ohledem na přítomnost dvouletých dětí (MŠMT, 2017).

Obsah vzdělávání

Pro úspěšné vzdělávání je nutné dobře znát veškerá vývojová specifika dvouletých dětí, ale také si uvědomovat velké rozdíly v psychomotorickém vývoji jednotlivých dětí. Pedagog by měl sledovat pokroky každého dítěte a vyvarovat se vzájemnému srovnávání dětí. Jednotlivé vzdělávací činnosti, metody a formy práce musí být přizpůsobeny možnostem a schopnostem dětí. Dvouleté děti neudrží dlouho pozornost a soustředění, proto je nutné činnosti průběžně střídat, vyvážit spontánní a řízené, ale dát také dostatek času volné hře a pohybovým aktivitám (MŠMT, 2017).

Financování

O finanční prostředky na vzdělávání dvouletých dětí (např. na chůvu, či vzdělávání učitelů v této oblasti) mohly MŠ žádat prostřednictvím projektu „Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání (OP VVV) Podpora škol formou projektů zjednodušeného vykazování-Šablony“. Tento projekt proběhl prostřednictvím dvou výzev. V první výzvě (Šablony I) bylo možné podávat žádosti o podporu od května 2016 do června 2017 (MŠMT, 2017). V druhé výzvě (Šablony II) bylo možné podávat žádosti o podporu od února 2018 do června 2019 (OP VVV, 2018).

Aktuálně probíhá třetí výzva tohoto projektu (Šablony III). V této výzvě je možné podávat žádosti o podporu od března 2020 do června 2021 (OP VVV, 2020).

Spolupráce se zákonnými zástupci

Při zařazení dětí od 2 do 3 let v MŠ je nezbytná spolupráce s jejich zákonnými zástupci. I když umístění dítěte do MŠ rodičům v mnohém pomáhá, stále by u takto malých dětí mělo být důležité rodinné zázemí. Mezi zaměstnanci školy, rodiči i dítětem by měl být vstřícný a důvěryhodný vztah (MŠMT, 2017).

Další základní podmínky určené pro předškolní vzdělávání jsou stanovené v RVP PV (2018) v kapitole 7. Nastavení podmínek v mateřských školách by se mělo co nejvíce přizpůsobovat potřebám dětí a zajišťovat jejich maximální rozvoj a bezpečí a zároveň být v souladu s platnými právními normami.

Teoretická část byla vypracována na základě prostudování odborné literatury týkající se především předškolní pedagogiky, vzdělávání dvouletých dětí v MŠ a vývojové psychologie. Použity byly také legislativní dokumenty týkající se tohoto tématu.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická část představuje výzkumné šetření zabývající se podmínkami vzdělávání dvouletých dětí v mateřských školách. Navazuje na teoretickou část a vychází z jejich poznatků. Výzkumné šetření je zaměřeno na jednotřídní, věkově smíšené mateřské školy, jelikož očekáváme, že přizpůsobit podmínky dvouletým dětem v těchto třídách je mnohem problematictější než ve třídách primárně určeným dětem daného věku.

4 Metodologie

4.1 Cíle výzkumu a výzkumné otázky

Hlavním cílem této části bakalářské práce je zjistit, zda jsou v jednotřídních mateřských školách zajištěny vhodné podmínky pro vzdělávání dvouletých dětí v souladu s legislativními předpisy.

Dílčími cíli je zjistit:

- jaká mají v jednotřídních mateřských školách dosavadní nastavení podmínek pro vzdělávání dvouletých dětí;
- zda jsou tato provedená nastavení dostačující pro správný psychosociální vývoj dvouletých dětí;
- jaké úpravy podmínek pro vzdělávání dvouletých dětí v jednotřídní mateřské škole jsou nejvíce přínosné.

Na základě určeného cíle byly stanoveny tyto výzkumné otázky:

Hlavní výzkumná otázka: Mají jednotřídní mateřské školy zajištěny vhodné podmínky pro vzdělávání dvouletých dětí v souladu s legislativními předpisy?

Z hlavní výzkumné otázky byly vyvozeny **dílčí výzkumné otázky:**

- Jaké mají v jednotřídních mateřských školách dosavadní nastavení podmínek pro vzdělávání dvouletých dětí?
- Jsou tato provedená nastavení dostačující pro správný psychosociální vývoj dvouletých dětí?

- Jaké úpravy podmínek jsou při vzdělávání dvouletých dětí v jednotřídní mateřské škole nejvíce přínosné?

4.2 Typ výzkumného šetření a metody získávání dat

Na základě prostudované literatury byl zvolen kvalitativní typ výzkumného šetření. K tomuto rozhodnutí bylo přistoupeno zejména proto, že cílem práce není pouze zjistit, zda jsou nebo nejsou podmínky splněny, ale je nutné se danému problému dostat více do hloubky. Důležité jsou také názory učitelů a jejich důvody, proč podmínky jsou nebo nejsou plněny, či jakými způsoby dosahují požadovaných cílů.

Pro sběr dat byl zvolen koncept metodologické triangulace. Podle Švaříčka, Šed'ové (2007) je triangulací zaručena rozmanitost pohledů na výzkumnou otázku, rozšiřuje záběr, přidává hloubku a konzistenci a ukazuje různost pohledů. Cílem metodologické triangulace je maximalizovat validitu nasbíraných dat.

Jako hlavní nástroj získávání dat bylo zvoleno zúčastněné pozorování, které je doplňováno polostrukturovaným rozhovorem. Pozorování bylo zaměřeno na plnění jednotlivých podmínek, průběhu dne v MŠ, přístupu k dětem a zapojování dvouletých dětí do dění MŠ. Polostrukturovaný rozhovor byl vybrán proto, aby bylo zajištěno, že nebude opomenuta žádná důležitá informace, ale zároveň se zjistí doplňující informace, které mohou být důležité. Rozhovorem se upřeshňovaly vypořizované jevy, ale převážně se díky němu zjišťovaly informace, které nebylo možné získat pozorováním.

Spojení rozhovoru s pozorováním se ukázalo jako velmi vhodné. Obě metody se navzájem prolínaly a podařilo se získat ucelený obrázek a cenné informace.

4.3 Výběr výzkumného vzorku a jeho charakteristika

Při výběru subjektu výzkumného šetření byla zvolena tato kritéria:

- MŠ v okrese Přerov,
- jednotřídní MŠ (věkově smíšené třídy) a
- ve školním roce 2019/2020 zapsány alespoň 3 děti mladší tří let.

Kritérium jednotřídní MŠ bylo zvoleno, neboť nás zajímalo, zda lze nastavit ideální podmínky i ve věkově smíšené třídě, kde jsou zcela jiné možnosti než ve třídě stejně starých dětí. Volba limitu alespoň tří dvouletých dětí vycházela z předpokladu, že péče o více takto malých dětí je náročnější než péče jen o jedno dítě. Proto je důležitější přizpůsobit podmínky a nedostatky budou více znatelné. Vybráno bylo celkem 5 MŠ. Jedna MŠ na poslední chvíli možnost provést výzkumné šetření v jejich zařízení odmítla. Vzhledem k následné koronavirové situaci již nebyla možnost navštívit dodatečně domluvenou MŠ, a tak šetření proběhlo pouze ve 4 zařízeních.

4.3.1 Charakteristika mateřské školy č. 1

MŠ se nachází v malé obci 2 km od Přerova. Jednotřídní MŠ má kapacitu 20 dětí a navštěvují ji nejen místní děti, ale i děti z okolních vesnic. S dětmi pracují dvě učitelky, obě s vysokoškolským vzděláním. Jedna na pozici ředitelky. V letošním školním roce bylo zapsáno 7 dvouletých dětí. 4 děti nastoupily již v září 2019, 3 děti v průběhu ledna 2020. Mateřskou školu navštěvuje jedno dítě se speciálními vzdělávacími potřebami (SVP). S tímto dítětem pomáhá učitelkám asistentka pedagoga. Asistentka je přítomna od 8 do 12 hodin. Ve třídě je dále 6 předškolních dětí. Mimo uvedené pracovnice je zde zaměstnaná provozní pracovnice a zároveň školnice, která má na starosti úklid, chystání svačinek a výdej obědů. Obědy jsou dováženy ze školní jídelny z obce vzdálené cca 7 km.

MŠ se nachází v prvním patře budovy, v jejímž přízemí sídlí praktická lékařka. Děti musí během dne několikrát absolvovat cestu po schodech na vycházku, ale i na obědy do jídelny, která se nachází v protější budově. Svačinky děti jedí u stolečků ve třídě. Součástí třídy jsou dvě místnosti: herna, kde děti zároveň po obědě spí a třída se stolečky, u kterých si děti kromě svačení hrají či malují. Ve třídě jsou skřínky s hrami a stavebnicemi a police s výtvarnými potřebami. V herně mají děti skřínky s hračkami, dětskou kuchyňku, kadeřnický koutek a malý dětský gauč na odpočinek. V herně je velký závěs, za kterým jsou uložena lehátka a různé pomůcky (např. tělocvičné náčiní). Za závěs děti nemají vstup povolený. Dále je zde šatna, od níž jsou přepážkami odděleny WC a umývárna. K budově přiléhá malá školní zahrada, na které se nalézají nové herní prvky a starší dřevěný domeček, který slouží ke hře i schovávání hraček.

V této školce mívali dvouleté děti jen velmi výjimečně, v takovém počtu poprvé.

4.3.2 Charakteristika mateřské školy č. 2

Tato MŠ se nachází cca 10 km od Přerova uprostřed malé vesnice. Jednotřídní zařízení navštěvuje 25 dětí. Ty jsou nejen místní, ale i z přiléhajících obcí. O děti pečují dvě učitelky. Učitelka má středoškolské pedagogické vzdělání a aktuálně si doplňuje vzdělání vysokoškolské, ředitelka má vysokoškolské vzdělání. Dále je zde zaměstnaná provozní pracovnice, která plní funkci školnice, kuchařky a vedoucí jídelny. Od 10 do 12 hodin pomáhá s dětmi další pracovnice, která je zde za účelem pomoci při překrývání úvazků přímé pedagogické činnosti. Ve školním roce 2019/2020 bylo zapsáno 6 dětí mladších tří let. Jedno dítě dovršilo třetího roku již v září a jedno dítě navštěvuje MŠ jen dvakrát týdně. Předškolních dětí zde mají v tomto roce 7.

MŠ se nachází v dvoupodlažní budově. I v téhle MŠ musejí děti několikrát denně absolvovat cestu po schodech. V přízemí mají děti šatnu a jídelnu, kam chodí na oběd i svačinky. Dále je zde obecní úřad a jeden byt. V prvním patře se nachází sociální zařízení, tělocvična a třída. Třída je rozlehlá místnost, jejíž součástí je herna, vestavěné dřevěné hrací patro se skluzavkou, stolečky, u kterých si děti hrají či malují. Vedle třídy se nachází tělocvična, která je vybavená cvičebním náradím a náčiním. Tělocvičnu děti využívají na rozcvičky, nebo na sportování při špatném počasí. K budově patří školní zahrada, na které se nalézá pískoviště dřevěná herní věž se skluzavkou a houpačkami.

V této MŠ nejsou dvouleté děti ničím neobvyklým ani ve větším počtu.

4.3.3 Charakteristika mateřské školy č. 3

Tato MŠ je součástí základní školy. Obě tato zařízení se nacházejí v centru obce vzdálené cca 9 km od Přerova. Do MŠ bylo ve školním roce 2019/2020 zapsáno 16 dětí. Většina dětí je místních, tři děti sváží mikrobusem z Přerova. Dvouletých dětí je zapsáno 7, z toho 4 děti nastoupí v dubnu 2020. Předškolní děti jsou ve třídě 3. O děti se stará jedna učitelka, které pomáhá chůva. Učitelka má celý úvazek, chůva pracuje 5 hodin denně, obě odcházejí ve 13 hod. Poté se o děti stará provozní pracovnice s rekvalifikačním kurzem chůvy, která je také školnicí a vydává obědy. Ta děti budí z poledního spánku, pomůže jim převléknout se, zajistí svačinku a vydává děti rodičům. Obědy jsou dováženy z MŠ z obce vzdálené asi 5 km.

Budova MŠ je přízemní. Děti zde mají šatnu, třídu, hernu, WC a jídelnu. Do jídelny procházejí přes šatnu a chodbu. Jídelna je chladná místnost vybavená jen stolky a židličkami. Ve třídě jsou stolečky na hraní a výtvarnou činnost a police s hrami a hračkami. V herně mají hračky a vybavení jako je dětská kuchyňka, ponk pro malé kutily atd. Na školní zahradě, která patří k MŠ, si děti mohou hrát na pískovišti, v altánku, malém dřevěném domečku, nebo na houpačce.

I v této MŠ jsou na dvouleté děti zvyklí, a to i ve větším počtu.

4.3.4 Charakteristika mateřské školy č. 4

Tato MŠ má dvě odloučená pracoviště na vesnicích vzdálených od sebe cca 7 km. Obě tyto MŠ jsou jednotřídní. Mateřskou školu, která byla předmětem výzkumného šetření, v letošním školním roce navštěvuje 24 dětí, z toho 3 dvouleté děti, 7 předškolních a 1 dítě se SVP. O děti pečují dvě vysokoškolsky vzdělané učitelky, jedna na pozici ředitelky pro obě pracoviště. Pro práci s dítětem s SVP je zde asistentka pedagoga, která má 0,5 úvazku. Od 9:30 do 11:30 hodin přichází pracovnice, která pomáhá s překrýváním úvazků přímé pedagogické činnosti. Dále zde pracuje pracovnice na pozici školnice, která mimo jiné dětem chystá svačiny a vydává obědy. Obědy jsou dováženy ze školní jídelny v Přerově.

Budova MŠ má dvě podlaží. Samotná MŠ se nachází v přízemí. Děti zde mají šatnu, WC a dvě rozlehlé místnosti. V jedné jsou stolečky, kde děti svačí, obědvají, malují si či hrají s hrami a stavebnicemi určenými ke stolečku. Ostatní prostor je nábytkem rozdělen do několika koutků (čtenářský koutek, lego koutek, výtvarný koutek, koutek se stavebnicemi). Druhou místností je herna, která je vybavená spoustou her a hraček. I zde je nábytek rozdělen do koutků dle využití. Děti si mohou hrát v „obýváčku“, kde mají křesla, gauče, stůl a knihovnu s knížkami. Dále je zde dětská kuchyňka, divadelní koutek s maňásky, stavební koutek s obřími molitanovými kostkami, sportovní koutek s míči, obručky a dalším tělocvičným náčiním, dětský obchůdek a koutek s kočárky a panenkami. Obě místnosti jsou krásně vybaveny novým moderním nábytkem. Školní zahrada je velká a je vybavená novými i starými prvky. Děti si můžou hrát na pískovišti, nebo v malém dřevěném domečku se skluzavkou. Dále zde mají dvě prolézačky v podobě vláčku. Jeden je starší dřevěný, druhý nový plastový. Součástí je i velký dřevěný zahradní domek, ve kterém jsou uloženy hračky, vybavení na písek a odrážedla.

Dvouleté děti zde v dřívějších letech měli v menším počtu (1-3 děti).

Při výzkumném šetření v MŠ 2 a MŠ 4 probíhal rozhovor převážně s ředitelkami. Jelikož v MŠ 1 pracovala ředitelka velmi krátce, byla pro rozhovor stěžejní učitelka, která zde pracuje delší dobu. V MŠ 3 jsme hovořili pouze s učitelkou. Jelikož jde o MŠ spojenou se základní školou, nepracuje zde ředitelka v přímé pedagogické činnosti s dětmi z MŠ. V rámci interpretace dat se proto přikláníme k formulaci učitelka/ředitelka.

4.4 Etické hledisko výzkumu

Aby byla zachována anonymita všech zúčastněných, nejsou v této bakalářské práci nikde uvedena jména osob. Ze stejného důvodu neuvádíme názvy MŠ ani jejich přesnou lokalitu. Pro lepší přehlednost jsou MŠ označeny MŠ 1, MŠ 2, MŠ 3, MŠ 4. Pracovníci MŠ, kteří se účastnili výzkumného šetření, byli předem srozuměni s cílem této práce i s průběhem výzkumného šetření. Učitelky i ředitelky s průběhem souhlasily, dobrovolně se zúčastnily pozorování a poskytovaly rozhovor.

4.5 Realizace výzkumného šetření a metody vyhodnocení získaných dat

Výzkumné šetření probíhalo od listopadu 2019 do března 2020. Záměrně se začalo až v listopadu, aby děti už byly zadaptované a zaběhnuté do každodenního režimu. Jelikož některé děti nastupovaly až v průběhu roku, probíhalo šetření až do března.

Před zahájením výzkumného šetření byl připraven zápisový arch (viz. příloha 1), který byl rozdělen do kategorií podle jednotlivých podmínek vzdělávání dvouletých dětí. Ty byly dále rozděleny do subkategorií. Mimo předem připravených kategorií byly zaznamenávány veškeré informace získané prostřednictvím pozorování i rozhovoru. Získané informace byly vyhodnocovány pomocí otevřeného kódování.

5 Interpretace analyzovaných dat

Na základě otevřeného kódování byly z větší části zachovány kategorie i některé podkategorie připravené před zahájením výzkumného šetření. Samostatnou kategorií jsme zvolili pro adaptační režim, která spadá do psychosociálních podmínek. Psychosociální podmínky jsme začlenili i do další kategorie společně s organizací vzdělávání a obsahem vzdělávání. Tuto kategorii jsme nazvali „Ohled k individuálním potřebám a zájmům dětí“. Počet pečujících osob ve třídě i mimo areál MŠ, které spadají do bezpečnostních podmínek, jsme přiřadili ke kategorii personální podmínky. Podmínka týkající se spolupráce se zákonnými zástupci je částečně zmíněná v kategorii adaptační režim. Další spolupráce zákonných zástupců a MŠ měla většinou podobu pořádání tvoření pro rodiče s dětmi, besídky, lampionový průvod apod. Tyto akce byly určeny všem dětem bez rozdílu věku a nepřinesly žádné důležité informace týkající se vzdělávání dvouletých dětí, proto jsme jim nevěnovali samostatnou kapitolu.

5.1 Věcné podmínky

Zde jsme zjišťovali vhodnost hraček pro dvouleté děti. Pozorovali jsme, s čím si dvouleté děti hrají, kde mají hračky uloženy, jak jsou jednotlivé hračky dostupné dětem. Ptali jsme se, zda pořizovali nějaké hračky speciálně pro dvouleté děti. Dále jsme sledovali vhodnost nábytku, jestli mají děti velikostně rozlišené židličky a stolky. Zajímali nás i úložný prostor v šatně a bezpečnost herních prvků na zahradě.

Vhodnost hraček a jejich uložení

Z pozorování jsme zjistili, že při volné hře v herně si dvouleté děti hrály většinou s ostatními dětmi. Hračky volily různé. U chlapců šlo většinou o stavebnice a auta, u děvčat o panenky a kočárky. Volba hraček se nelišila od starších dětí. Při hře u stolečku volily jednodušší a větší pomůcky a stavebnice, jako je lego duplo, vkládací obrázky, větší jednodušší puzzle, navlékání na tyčku, pomůcky na rozpoznávání barev a třídění barev či tvarů. Hry a hračky byly uloženy v uzavřených skříních, ale převažovalo uložení v otevřených policích.

V otázce pořizování hraček se všechny dotazované učitelky shodly, že mezi hračkami, které již měly, se najde i spousta pomůcek vhodných přímo pro dvouleté děti. Proto pro tyto děti nepořizovaly nic speciálně.

MŠ 1 „*Nic speciálního jsme nekupovaly, oni si stejně hrají společně s ostatními. V herně není nic, co by pro ně nebylo vhodné.*“

MŠ 3 „*Máme pro ně třeba kostky, navlékání na tyčku, vkládačky, Duplo.*“

Ve všech navštívených mateřských školách se našly nějaké drobné hračky, převážně stavebnice či korálky, které byly přístupné všem dětem. Uloženy byly v otevřených policích na dosah dětí. To zdůvodňovaly učitelky různě.

MŠ 1 „*V těchto policích si děti neberou hračky samy, vždy si o ně řeknou a pracují s nimi jen pod dohledem. Ale oni jsou šikovní.*“

MŠ 2 „*Někdo to tu pomíchal, to patří tady nahoru. To se fakt snažíme hlídat. Většinou drobné věci vytahujeme, jen když je málo dětí, při větším počtu se to nedá uhlídat.*“

MŠ 3 „*Děti si tyto hračky mohou vzít, ale vždy je někdo u nich. Je jich málo a díky chůvě není problém je uhlídat.*“

Vhodnost nábytku

Jenda MŠ měla tři velikosti židlí a stolečků, ostatní měly dvě velikosti. V MŠ 2, kde byly zmiňované tři velikosti, ale neseděly děti podle věku. Jedno dvouleté dítě sedělo u největšího stolku, zatímco předškolní děti seděly i u nejmenšího a u středně velkého stolu.

MŠ 2 „*Je to kvůli sourozencům, aby seděli u sebe.*“

Co se týče úložného prostoru v šatně, žádná navštívená MŠ neměla pro dvouleté děti jiné skříňky než pro ostatní děti.

MŠ 1: Přihrádka na boty, ramínko na bundy, na věšáku mají děti pytlík na náhradní oblečení.

„*Když by byla potřeba, můžou si dát věci tady na tu skříňku, ale stačí jim to.*“

MŠ 2: Přihrádka zvlášť na boty a zvlášť na papuče, věšák na bundy, polička na oblečení a zvlášť poličky na gumáky.

MŠ 3: Přihrádka na boty, 2 věšáky na bundy, přihrádka na oblečení.

MŠ 4: Přihrádka zvlášť na boty a zvlášť na papuče, věšák na bundu, polička na oblečení.

„Oni mají míň náhradního oblečení akorát předškoláci, ti nejmenší mají stejně jako třeba čtyřletí.“

Herní prvky na zahradě

Herní prvky na zahradě jednotlivých MŠ jsou popsány v kapitolách tkajících se charakteristik MŠ. Jejich vhodnost a bezpečnost pro dvouleté děti hodnotí učitelky celkem shodně.

MŠ 1: *„Na klouzačce hlídáme všechny děti, nesmí tam nikdo, pokud u ní nejsme. Tady na těch lanech ty nejmladší taky jistíme. Oni si stejně nejradši hrají na písku.“*

MŠ 2: *„U toho domečku s klouzačkou jsou děti pod dozorem“.*

MŠ 3: *„Využívají všechno. Na houpačkách jsme u nich, ale oni se stejně neumí sami houpat, takže je houpeme my.“*

MŠ 4: *„Není nic, na co by nemohli lézt, jen je víc hlídáme.“*

Věcné vybavení MŠ pro dvouleté děti se ukazuje jako dostačující. Děti měly dostatečný výběr hraček i pomůcek. Ukládání drobných hraček a pomůcek, které nejsou pro dvouleté děti zcela vhodné, nebylo vyhovující ani v jedné MŠ. Všude byly uloženy v otevřených skříních, dětem dostupných policích. Učitelky všech MŠ však shodně sdělují, že s těmito pomůckami pracují pod dozorem i dvouleté děti. MŠ měly dvě až tři velikosti stolů a židlí, ale v MŠ 3 nebyl zasedací pořádek vhodně rozvržen dle věku a velikosti dětí. Úložný prostor v šatnách navíc pro dvouleté děti považují učitelky za zbytečný. Při hře na školní zahradě dvouleté děti vyžadují zvýšený dozor.

5.2 Hygienické podmínky

V této kategorii jsme sledovali, zda je vyhovující počet záchodů a umyvadel. Dále nás zajímala přítomnost nočníků, jejich uložení, mytí a dezinfekce. Zjišťovali jsme, zda mají v MŠ přebalovací pulty, jak skladují a odvázejí pleny.

Počet záchodů a umyvadel

Počet záchodů měly všechny MŠ vzhledem k počtu dětí vyhovující (tj. minimálně 1 mísa či pisoár na 5 dětí). MŠ 3 měla dokonce 4 mísy a 2 pisoáry na 16 dětí. Z toho pisoáry měly pouze MŠ 1 a MŠ 3.

Umyvadla měly MŠ 3 a MŠ 4 celkem 5, MŠ 1 a MŠ 2 měli 4. U MŠ 2 vzhledem k počtu 24 dětí bylo o jedno umyvadlo méně.

Pouze MŠ 4 měla dvě velikosti záchodů a MŠ 3 dvě výšky umyvadel.

Nočníky

Nočník využívá pouze MŠ 2. Dezinfikuje ho každý den školnice. Ostatní MŠ to nepovažovaly za nutné.

MŠ 1: *„My bychom tu měli celkem problém s tím kam ho dát. Naštěstí to nikdy nebylo potřeba. V pohodě to zvládají na záchod.“*

MŠ 2: *„Nočník míváme ve třídě pod umyvadlem. Někdy se ty děti ze začátku stydí nebo bojí si říct, tak proto ho tu máme. Prostě si samy jdou a vyčůrají se. Využíváme ho i u spaní. Ale během měsíce maximálně dvou se nám podaří ho odbourat. Nám se to tak osvědčilo.“*

V průběhu výzkumného šetření již nočník nevyužívali.

MŠ 3: *„Běžně ho tu nepotřebujeme, ale jednou jsme měli chlapečka, který nechtěl na záchod. Tak si maminka donesla nočník. Ale během 14 dní chodil na záchod.“*

Pleny a přebalovací pulty

Co se týká používání plen, MŠ 1 přijímá děti pouze bez plen. MŠ 3 a MŠ 4 používá pleny jen na spaní. MŠ 2 přijímá i děti s celodenním požíváním plen. V době výzkumného šetření již žádné dítě plenu během dne nemělo. Žádná MŠ nemá přebalovací pult ani speciálně neodvází pleny.

MŠ 1: *„Bereme děti pouze bez plen. Vůbec nevím, kde by se tady mohl přebalovák dát, není tu místo.“*

MŠ 2: *„Děti s plínkami normálně bereme, ale většinou ji mají stejně suchou, děti se velmi rychle naučí být bez ní. Některé děti mají plínky na spaní.“* „Přebalovací pult nemáme, dají

se přebalit i ve stoje.“ „Plínky házíme do koše na záchodě a pak normálně do popelnice. Kvůli takové troše nebudeme řešit odvoz, vždyť doma mají těch plen víc a neřeší to. Navíc jsou většinou i čisté.“

MŠ 3: „Akorát M... má plínku na spaní, ale kvůli tomu nebudeme řešit žádný odvoz.“ „Dáváme je do popelnice.“

MŠ 4: „Pleny mají děti pouze na spaní, ale to i ty starší. Je to běžné.“ „Přebalovací pult je nesmysl. Mám devíti měsíčního vnoučka a už ten se nedá bezpečně přebalit na pultě. Pořád se otáčí a utíká. A co učitelka, která by to dvouleté i starší dítě měla na pult vysazovat? Když už by něco muselo být, stačí podložka.

Všechny tři MŠ používající pleny na ně měly na toaletách nášlapný koš.

Počet záchodů je vyhovující. V jedné MŠ chybí jedno umyvadlo. Nočníky až na jednu MŠ považují učitelky za zbytečnost stejně jako přebalovací pulty. Jejich použití považuje jedna z ředitelky až za ohrožující jak dítě, tak učitelku. Jedna MŠ přijímá děti s plenami po celý den, v dalších dvou MŠ povolují pleny na spaní, v poslední školce pleny vůbec nepoužívají. Pleny vyhazují do nášlapných košů umístěných na toaletách. Množství použitých plen je tak malé, že nepovažují za nutné řešit jejich speciální svoz.

5.3 Životospráva

V této kategorii byl předmětem pozorování režim dne, jasná pravidla, zachování postupů a časové posloupnosti, rituály a opakující se činnosti. Dále jsme zjišťovali, jestli dvouleté děti mají více prostoru na odpočinek.

Režim dne, pravidla, rituály

U všech MŠ byl zřejmý stabilní režim dne s opakujícími se rituály. S drobnými obměnami se střídala volná hra, cvičení, svačinka, ranní kruh s řízenou činností, vycházka, oběd, polední odpočinek, svačina, volná hra a odchod domů. Při řízené činnosti se v MŠ 1 a MŠ 3 si děti každý den rituálně opakují dny v týdnu, měsíce, roční období a počasí. V MŠ 1 a MŠ 4 zahajují ranní kruh písničkou.

Se zavedenými pravidly jsme se setkali ve všech MŠ v různých podobách. V MŠ 1 měli pravidla v obrázkové formě vyvěšena ve třídě. Pokud je nějaké dítě nedodržovalo, učitelka

ukázala na obrázek a společně si je zopakovali. V MŠ 3 učitelka důkladně opakovala pravidla pobytu venku před odchodem na vycházku. Ředitelka MŠ 2 považovala obzvláště za důležité, aby byly děti pravidlům učeny hned od začátku roku a vše mohlo dobře fungovat. Z pozorování v této MŠ bylo znát, že děti mají daná pravidla vštípeny, respektují je a díky tomu je i přes větší počet dětí ve třídě poklidná atmosféra.

Ani jedna z MŠ nedávala mladším dětem možnost jít dříve spát, ale v MŠ 1 děti (bez rozdílu věku) v případě potřeby nechali spát déle.

MŠ 1: *„Spát chodí všichni stejně, ale ti dvouletí spí mezi prvníma. Ani nestihneme přečíst pohádku a už spí.“* *„Budíme všechny stejně, ale pokud nevstávají, necháváme je spát. Někdy až než si pro ně přijdou rodiče.“*

MŠ 2: *„Všichni si jdou lehnout společně a aspoň chvíli odpočívají. Pak ti malí spí a předškolní si mohou jít tvořit ke stolečku, nebo děláme pracovní listy.“*

MŠ 3: *„Všichni jdou spát stejně i vstávají stejně. Dřív je uložit bychom nestíhali a budít je musíme kvůli svozu mikrobusem.“*

MŠ 4: *„Nemáme možnosti k tomu je nechávat spát dýl.“*

Všechny navštívené MŠ měly zavedený režim dne, kterým se prolínaly rituály. Pravidla byla důležitým předpokladem klidného průběhu dne. Režim dne nemá ani jedna z MŠ uzpůsobený tomu, aby mladší děti mohly jít dříve spát, ale v MŠ 1 mohly děti spát déle. V MŠ 2 pro změnu starší děti mohly dříve vstávat a pracovat u stolečku.

5.4 Adaptační režim

V této kategorii, spadající do psychosociálních podmínek, jsme zjišťovali, jakým způsobem se MŠ snaží dětem usnadnit a ulehčit nástup do jejich zařízení.

K adaptaci se nejlépe stavěla MŠ 2. Ta měla dokonce vypracovaný adaptační plán (viz. příloha 2). Děti mohou tuto MŠ s rodiči navštívit ještě před samotným nástupem. Minimálně celý první měsíc po nástupu mohou rodiče s dítětem pobývat ve třídě. Dítěti se dává pozvolná možnost odpoutání od rodičů a získávání si vztahu k učitelkám a ostatním dětem. Doba pobytu rodiče se zkracuje. V průběhu výzkumného šetření přivedla maminka dvouletou holčičku, která nechtěla, aby maminka odešla. Ta automaticky vstoupila s dívenkou

do třídy, vytáhly si hračky a chvíli si hrály. Když už maminka potřebovala odejít, vzala si děvčátko učitelka a zabavila ji pozorováním rybiček v akváriu. Holčička se pak už krásně zapojila mezi ostatní děti. Ředitelka považuje možnost pozvolné adaptace za důležitou „*Zvykáme děti postupně, nejdřív přijdou třeba na hodinu a pak prodlužujeme. Osvědčilo se nám začínat adaptaci na školní zahradě. Tam si děti zvyknou okamžitě.*“

MŠ 3 umožňuje rodičům chodit do třídy společně s dětmi první týden. „*Je to spíš, aby se děti seznámily s režimem, prostředím a se mnou. Většinou zůstávaly do svačinky a pak se čas zkracoval. Ale děti stejně po odchodu maminek plakaly.*“ Většina dětí zpočátku chodívala domů po obědě. „*Postupně jsme je pak připravovali, že tu budou spinkat a krásně si na spaní zvykly. Nebyl s tím problém.*“

MŠ 4 dává dětem možnost před nástupem přijít s maminkami v odpoledních hodinách mezi 15-16 hodinou. „*Mohou se přijít podívat, pohrát si, zapojit se do činnosti s námi.*“ Při zvykání poukazuje ředitelka na individuální rozdíly „*Vůbec bych se neřídila věkem. Je to dítě od dítěte. Je dvouletý, který si zvykne hned a čtyřletý, který tu brečí.*“ Stejný názor má i na to, jestli některé děti chodí zpočátku po obědě domů a některé hned spinkají. „*Co se týče chození po obědě, to je zase dítě od dítěte. Na některý je to moc dlouhý být tu celý den. U jiných je zase zvykání nadvakrát, když nejdřív nespí a pak začnou. Nejdřív brečí, že tu musí chodit, pak že tu musí spát.*“

V MŠ 1 upřednostňují učitelky u dětí spíše rychlé zvykání i rychlé loučení s rodiči. Zde nenabízejí rodičům možnost jít s dítětem do třídy, ale pokud o to rodič požádá, je mu vyhověno. Nestává se to však často. „*Využila to maminka J.... Ta nastoupila hned, jak měla čerstvé dva roky. Ale stejně, když maminka odešla, tak plakala a vůbec to tu nezvládala. Nakonec jsme odsunuli nástup na později.*“

Ve větší či menší míře všechny MŠ umožňují přítomnost rodičů při adaptaci dětí. U MŠ 1 je tato možnost minimální a vychází spíše z iniciativy rodičů. Některé učitelky považují za lepší pozvolné odpoutávání od rodičů a pomalé zvykání na MŠ, jiné upřednostňují rychlejší průběh s ohledem na individualitu dětí.

5.5 Ohled k individuálním potřebám a zájmům dětí

Tato kategorie je průnik psychosociálních podmínek, organizace vzdělávání a obsahu vzdělávání. Sledovány byly individuální činnosti s ohledem na potřeby dětí, zda mají dvouleté děti dostatek času na stravování, oblékání a další aktivity. Dále jsme pozorovali znalost vývojových specifíků a rozdílů v psychomotorickém vývoji a jejich využití při činnosti a volbě metod a forem vzdělávání. Zde jsme poznatky nedělili do podkategorií, neboť se navzájem velmi prolínají, ale shrnuli jsme je podle jednotlivých MŠ.

MŠ 1: V této MŠ režim dne s ohledem na přítomnost dvouletých dětí nijak neupravovali. „*Ti malý to krásně zvládají s těma velkýma.*“ To se potvrdilo i z pozorování. U svačinky nebyly dvouleté děti vůbec pozadu, při převlékání učitelky dopomáhaly, stejně jako i některým starším dětem. Vše probíhalo v poklidu. Při řízené činnosti dvouletá holčička polehávala na koberci. Učitelka ji nechala až do doby, než to začaly dělat i starší děti. Pak je všechny vlídně napomenula, děti se posadily a pokračovaly dál v činnosti. Co se týče znalosti vývojových specifíků, při rozhovoru učitelka občas nějaká specifika zmínila „...oni u ničeho nevydrží dlouho...“ „*Při hraní je baví přebírat kaštančky, třídit kostky, přesypávat do misek.*“ Při činnostech si často dělí děti do dvou skupinek dle věku (mladší a starší). Zatím co učitelka pracuje s jednou skupinou na koberci, asistentka pedagoga se věnuje druhé skupině u stolečku, kde si buď malují, skládají stavebnice nebo navlékají korálky. „*Při výtvarce jim dáváme jednodušší úkoly. Třeba to, co si ti starší sami vystříhnou, to těm mladším nachystáme. Víc jim se vším pomáháme.*“

MŠ 2: Ani v téhle MŠ není režim dne pro dvouleté děti speciálně upraven, ale veškeré činnosti jsou všem dětem přizpůsobovány v danou situaci. Oblékání i stravování dvouleté děti zvládají stejně jako děti starší. „*Pokud nějakému dítěti jídlo dýl trvá, necháme ho v klidu dojít. Paní kuchařka tu na něj dohlédne a pak ho dovede za námi.*“ Při oblékání dvouletým dětem pomáhaly kromě učitelek i starší děti. Během dne děti nacvičovaly besídku. Když měly jít nejmenší děti do kroužku recitovat básničku, některé děti nechtěly. Ředitelka je nenutila: „*Nechceš jít s náma říkat básničku? To nevadí, tak se podíváš a příště to zkusíš s náma.*“ Ředitelka byla při celém nácviku velmi empatická, jakmile vycítila náznak toho, že už to děti nebaví, ihned činnost ukončila. S dětmi pracují nejčastěji ve skupinkách. „*Ty maloši moc při řízené činnosti nevydrží, oni si raději hrají, tak je nenutíme. Máme pravidlo, že děti do tří let se řízené činnosti nemusí zúčastnit, ale ti starší už jo. Děti se to rychle naučily a respektují to.*“ Výtvarné práce dělají učitelky s každým dítětem zvlášť nebo po malých skupinkách.

„Výtvarné činnosti neděláme v rámci řízené, ale v průběhu celého dne. Už od rána, jak děti přichází do školky, takže se jim postupně všem věnuji. Těm mladším volím jednodušší činnost.“

MŠ 3: I když ani v této MŠ není režim dne přizpůsoben dvouletým dětem, díky malému počtu dětí je možné činnosti provádět s ohledem na potřeby všech dětí. Při stravování se na všechny děti v klidu čeká. Dvouleté děti jsou po jídle dříve než děti starší. Při převlékání dětem pomáhá chůva. Během řízené činnosti pracovaly nejdříve všechny děti společně. Pak odešla chůva s dvouletými dětmi ke stolečkům, kde měly předpřipravenou výtvarnou činnost. Učitelka se staršími dětmi do řízené činnosti zařazovala počítání, vytleskávání slabik, poznávání barev, určování prvních písmen. Pak se přesunuly také ke stolečku. Starší děti neměly obrázky předpřipravené, malovaly je celé samy. Mezi tím už se chůva s mladšími dětmi šla oblékat na vycházku, aby měly dostatek času.

MŠ 4: I v této MŠ se denní režim přizpůsobuje spíše aktuálním potřebám všech dětí, než že by byl uzpůsoben na míru dvouletým dětem. U jídla se některé děti (starší i mladší) zdržely déle, zatímco jiné už byly neposedné. S těmi pak odešla ředitelka povídat si na koberec. Se svačícími dětmi zůstávala asistentka pedagoga. Při převlékání dětem, které to potřebují, bez ohledu na věk, pomáhají učitelky. Při ranní rozcvičce děti nebyly k jednotlivým úkonům nuceny, např. chlapeček nechtěl běžet pod padák, ředitelka mu vlídně řekla, že nemusí, že se nic neděje. Při řízené činnosti děti strhnou rozhovor mimo připravené téma. Ředitelka se pružně přizpůsobí jejich zájmu a každému dá prostor, aby řekl, co má na srdci. Poté se vrátí k tématu. Děti pak ve skupinkách povídají příběh podle kartiček. Nejmenší děti už to nebaví, ale ředitelka trvala na jejich přítomnosti. Vzala si dítě na klín a snažila se jej zaujmout. V době řízené činnosti byla již přítomná druhá učitelka i pracovnice na překrývání úvazků. Obě byly ve vedlejší místnosti společně s asistentkou pedagoga a chlapcem se SVP. Ředitelka uvádí, že často využívají i práci v menších skupinkách. Výtvarné činnosti probíhají různými formami *„Někdy to děláme s dětmi v průběhu celého dne, i několika dnů postupně. Jindy dělají všichni dohromady nebo v malých skupinkách. Záleží, jestli kreslí pastelkami, nebo barvami, jestli stříhají a tak. Máme lehčí práce i těžší, ale než podle věku to rozlišujeme podle toho, jak kdo zvládá.“*

U všech MŠ se dbalo na individuální potřeby dětí. Čas na stravování a pomoc s oblékáním se odvíjel dle potřeb dětí, bez ohledu na věk. Řízená činnost byla pro dvouleté děti individuální v MŠ 2 a MŠ 3. Ve všech MŠ využívají jak hromadné, tak skupinové

činnosti. V MŠ 4 ale nebylo dostatečně využito množství přítomného personálu, který se mohl zvláště věnovat mladším dětem. Výtvarné činnosti mají MŠ většinou rozděleny na těžší a lehčí úkoly. V prvních třech případech úkoly rozdělují dle věku, MŠ 4 rozděluje převážně podle dovedností dětí.

5.6 Personální podmínky

V této oblasti jsme zjišťovali, zda má MŠ stabilní personál, jestli v nejnáročnější části dne probíhá souběžné působení učitelek či dalšího pracovníka. V této kategorii jsme zjišťovali, zda splňují počet pečujících osob, které doprovázejí děti mimo areál MŠ. Dále jsme se ptali, zda si učitelky doplňovali znalosti v problematice vzdělávání dvouletých dětí v MŠ.

V MŠ 1 pracují dvě učitelky. Každá má celý úvazek. Jejich souběžná činnost probíhá od 10:30 do 12:30. Od 8:00 do 12:00 pomáhá učitelce asistentka pedagoga. Jedna učitelka zde pracuje 13 let. Učitelka, která zastává pozici ředitelky, z důvodu těhotenství koncem září odešla. V měsíci říjnu zde byla dočasně učitelka na záskok. V listopadu nastoupila nová paní ředitelka. Při vycházce je s dětmi ve většině případů učitelka s asistentkou pedagoga. Pokud se jedná o pobyt mimo obec (např. návštěva kina), doprovází děti obě učitelky i asistentka pedagoga. Ani jedna z učitelek neabsolvovala žádné školení týkající se vzdělávání dvouletých dětí.

V MŠ 2 rovněž pracují dvě učitelky na plný úvazek. Od 10-12 hodin pomáhá pracovnice, která je zde na překrytí úvazků přímé pedagogické činnosti. Učitelka na pozici ředitelky zde pracuje 21 let, druhá učitelka 4 roky. Na vycházku s dětmi chodí většinou jedna učitelka a pracovnice na překrytí úvazků. Stejně jako v předchozí MŠ i zde mimo obec děti doprovází obě učitelky a v případě potřeby i pracovnice na překrytí úvazků. Co se týče vzdělávání v oblasti dvouletých dětí, uvedla ředitelka: „*Kolegyně byla na nějakém kurzu a já jsem při studiu vysoké školy měla přímo předmět týkající se dvouletých dětí v mateřské škole.*“

MŠ 3 má pouze jednu učitelku na plný úvazek. Souběžně s ní pracuje chůva. Ta pracuje 5 hodin denně. Obě odchází ve 13 hod, poté se o děti stará provozní pracovnice. Učitelka zde pracuje 5 let, chůva má smlouvu pouze na tento školní rok. Na vycházku i na pobyty mimo

obec děti doprovází učitelka i chůva. Kurz ani jiné vzdělání týkající se dvouletých dětí učitelka neabsolvovala.

V MŠ 4 mají obě učitelky plný úvazek. Překrývání směn probíhá od 10:30. Od 8:00 do 12:00 souběžně s učitelkou pracuje asistentka pedagoga. Od 9:30 do 11:30 přichází pracovnice na překrývání pracovních úvazků přímé pedagogické činnosti. Jedna učitelka zde pracuje 5 let, druhá 6 let. Na vycházku s dětmi chodí učitelka, asistentka pedagoga a pracovnice na překrývání úvazků. Mimo obec s dětmi jezdí obě učitelky, asistentka pedagoga a v případě potřeby pracovnice na překrývání úvazků. Obě učitelky mají kurz týkající se vzdělávání dvouletých dětí v MŠ, který byl hrazený z projektu OP VVV-Šablony II (viz. kapitola 5.8).

Kromě MŠ 2 jsou ve všech MŠ v dopoledních hodinách alespoň dvě pracovnice, ať už v podobě asistentky pedagoga nebo chůvy. Kromě MŠ 3 jsou všude dvě učitelky pracující na plný úvazek. MŠ 2 a MŠ 4 využívají pracovnice na překrývání pracovních úvazků přímé pedagogické činnosti. Pedagogický personál je stabilní ve všech MŠ, mimo MŠ 1. Ale i v této MŠ pracovaly obě učitelky do letošního roku dlouhodobě. Vzdělávání týkající se této problematiky absolvovaly pouze učitelky v MŠ 2 a MŠ 4.

5.7 Bezpečnostní podmínky

Bezpečnostním podmínkám jsme se částečně věnovali v kapitole 5.6. V téhle kategorii jsme se věnovali stavebně technickému hledisku.

Všechny navštívené MŠ se nacházejí ve starých budovách. MŠ 4 je zcela bezbariérová. MŠ 3 nemá bariéry mezi přechody ze šatny do třídy, z třídy do herny ani při vstupu na WC. Děti ale musí projít přes práh v prostorách mezi šatnou a chodbou, a ještě při vstupu do jídelny. MŠ 1 a MŠ 2 se nacházejí v patře a děti několikrát denně musí absolvovat cestu po schodech. V obou MŠ mají na schodech snížená madla podél zábradlí, kterých se děti drží. U MŠ 1 se schody nacházejí až za dveřmi, kterými děti vstupují do MŠ. Tyto dveře se v 8 hodin ráno uzamykají, takže nemůže dojít k tomu, že by nějaké dítě v nestřežený okamžik ke schodům odešlo. V této MŠ je další bariérou velký schod mezi šatnou a hernou. Přes tento schod děti chodí několikrát denně nejen do šatny, ale i na toaletu. Tam se nachází rovněž velký schod. V MŠ 2 kolem schodiště děti procházejí na toaletu a do tělocvičny. Schodiště je

zabezpečeno zábranou, která jde hůře otevřít. Děti nesmí samy tuto zábranu otevírat a toto pravidlo respektují.

I když všechny MŠ sídlí ve starých budovách a nemusí tedy splňovat požadavek na bezbariérovost, jedna MŠ je zcela bezbariérová a jedna částečně. Ve dvou MŠ jsou schodiště. V jednom případě je zabezpečeno uzamčenými dveřmi, v druhém případě je zabezpečeno zábranou.

5.8 Financování

V této kategorii jsme se ptali, jestli MŠ čerpaly finanční prostředky na vzdělávání dvouletých dětí v jejich zařízení.

Přímo na dvouleté děti čerpaly finance pouze MŠ 3 a MŠ 4. U MŠ 3 se jednalo o čerpání podpory z projektu OP VVV Šablony II – Chůva-personální podpora v MŠ. MŠ 4 čerpala ze stejného projektu – Vzdělávání pedagogických pracovníků MŠ. Vzdělávací program se týkal dvouletých dětí v MŠ, přesný název si ředitelka nepamatovala.

Ředitelka MŠ 1 uvedla, že vyřizování financí na chůvu se jí zdálo moc složité „*Navíc máme asistentku, to už by nás tu bylo moc. Ona nám s těma dvouletýma taky pomáhá.*“

Ředitelka v MŠ 2 měla podobný názor „*Už si přesně nepamatuji, v čem byl problém, ale bylo pro nás náročné, abychom splnili podmínky. Ani jsem to nepovažovala za nutné, zvládneme to i bez chůvy.*“

Možnost zažádat o finanční prostředky na vzdělávání dvouletých dětí využily pouze dvě navštívené MŠ. Další dvě MŠ považovaly vyřízení žádosti za složité a zbytečné.

5.9 Největší přínos

Jako poslední jsme se učitelek ptali na to, co jim při práci s dvouletými dětmi nejvíc pomáhá a považují to za důležitý předpoklad fungování chodu MŠ. Zajímalo nás, jestli vidí nějaká úskalí, či naopak výhody vzdělávání dvouletých dětí v jednotřídní MŠ.

MŠ 1: „Hrozně nám pomáhá to, že tady máme asistentku. Kdybych tady byla na ně sama, byla by to asi trochu divočina. Díky tomu, že tady mají někteří sourozence, tak si rychleji zvykají.“

MŠ 2: „Pro nás jsou hrozně důležitá pravidla a režim. Jakmile se je děti naučí respektovat, už to jde samo.“ „Dvouletým dětem to ve věkově smíšených třídách prospívá. Snaží se dohnat ty starší a rychleji se vyvíjí. Starší jim zase hodně pomáhají.“

MŠ 3: „Letos máme málo dětí, tak už to udělá hodně. Ale určitě jsem moc ráda, že tady mám chůvu, to je velká pomoc. Můžu díky tomu s dětmi jinak pracovat.“

MŠ 4: „Nemůžu vyloženě říct, co by mi pomáhalo s dvouletákama. Jak už jsem říkala, někteří to tu zvládají úplně v pohodě a víc práce máme s některýma staršíma. Nám tady dělá víc starosti ten autista, to jsem šťastná, že máme asistentku. Nevím, jak bych to bez ní dělala. Fajn je i to, že máme paní na překrývání úvazků.“ „Myslím si, že pro ty dvouletý je ze začátku fajn, že tu mají sourozence, nebo někoho koho znají, líp si zvykají.“

Většina učitelek se shoduje v tom, že jsou rády za dalšího pracovníka, který jim pomáhá při práci s dvouletými dětmi. Jedna učitelka považuje za nejdůležitější mít rád a pevně daná pravidla. Všechny učitelky se shodují v tom, že ve vzdělávání dvouletých dětí ve věkově smíšené třídě vidí spíše výhodu. Jako příklad uvádějí možnost být ve třídě se sourozencem, pomoc starších dětí mladším a rychlejší vývoj dvouletých dětí díky motivaci staršími dětmi.

6 Shrnutí

Z analýzy nasbíraných dat jsme vytvořili 9 kategorií, ve kterých jsme se snažili shrnout nejdůležitější části vzdělávacích podmínek. Interpretaci těchto kategorií jsme se snažili nalézt odpovědi na předem stanovené výzkumné otázky.

V kategorii věcných podmínek mají navštívené MŠ dostatek hraček a pomůcek pro dvouleté děti přesto, že přímo pro tento účel žádné nepořizovaly. Nevhodné je však uložení drobných hraček, u kterých je riziko jejich vdechnutí nebo spolknutí. Ty jsou v otevřených policích v dosahu všech dětí. Velikost stolů a židlí mají MŠ vhodné a úměrné velikosti dětí s možností výběru ze dvou až tří velikostí, ale v jedné MŠ nebyla tato možnost správně využita. Úložný prostor v šatně považovaly učitelky za dostatečný, bez potřeby zřizovat dvouletým dětem více polic na náhradní oblečení. Herní prvky na zahradě slouží všem dětem bez rozdílu věku, ale na dvouleté děti je dáván větší dohled. Z hygienických podmínek všechny MŠ mají vyhovující počet záchodů. Jedna MŠ měla o jedno umyvadlo méně, než by vzhledem k počtu dětí měla mít. Ostatní MŠ měly umyvadel dostatek. Nočníky využívala pouze jedna MŠ, ostatní je považovaly za nepotřebné. Přebalovací pulty považovaly učitelky za nepotřebné až nebezpečné, zabírající místo, které nemají. V oblasti životosprávy měly všechny MŠ zavedený pevný režim dne, zachovávaly časovou posloupnost a při činnostech využívaly rituály, které dětem dodávají pocit jistoty. Nastavování a dodržování pravidel je pro učitelky důležité k poklidnému chodu MŠ. Žádná z MŠ neměla v režimu dne zohledněnu větší potřebu spánku u dvouletých dětí. Spát chodily všechny děti společně, ale v jedné školce umožňovaly dětem, bez ohledu na věk, spát v případě potřeby déle. Další MŠ zase zohledňovala menší potřebu spánku u předškolních dětí. Všechny MŠ se menší či větší měrou snažily dětem usnadnit adaptaci na školní prostředí a kolektiv dětí i personál. Jedna MŠ však měla adaptační režim minimální, přítomnost rodičů během adaptace dítěte byla možná pouze na jejich přání a přednost dávala spíše rychlému loučení. Ve všech zařízeních dbaly učitelky na individuální potřeby všech dětí, což se nejlépe dařilo v malém kolektivu. Děti měly dostatek času na stravování. S oblékáním mladším dětem pomáhal personál i starší děti. Při řízené činnosti pracovaly dvouleté děti zvláště pouze v jedné MŠ, která měla chůvu. Jiná MŠ zase umožňovala dvouletým dětem se řízené činnosti nezúčastňovat a věnovat se volné hře. Všechny MŠ využívaly hromadné i skupinové činnosti, kdy skupinky byly převážně děleny dle věku. Při pozorování jedna MŠ mohla lépe využít množství přítomného personálu. Výtvarné činnosti uzpůsobují věku dětí, nebo jejich dovednostem. V kategorii personálních podmínek měly tři MŠ stabilní personál, čtvrtá MŠ

z důvodu těhotenství vystřídala během školního roku tři učitelky. Tři MŠ měly během dopoledních hodin alespoň dvě pracovnice, kdy učitelkám pomáhaly při práci buď asistentka pedagoga, nebo chůva. Dvě MŠ využívají pracovnice na překrývání pracovních úvazků. Všechny MŠ splňovaly počet pečujících osob při pobytu mimo areál MŠ. Pouze ve dvou MŠ si učitelky doplnily vzdělání k této problematice. Bezpečnostní podmínky z hlediska stavebně technického splňovaly všechny MŠ. Dvě MŠ mající schodiště je měly zabezpečené. Schodky a prahy, které v MŠ byly, nejsou v rozporu s legislativou. O finanční prostředky na vzdělávání dvouletých dětí zažádaly pouze dvě MŠ. Jedna na personální podporu v podobě chůvy a druhá na vzdělávání pedagogických pracovníků, které se týkalo této problematiky.

Na základě těchto poznatků by se na první dílčí výzkumnou otázku „Jaká mají v MŠ dosavadní nastavení podmínek pro vzdělávání dvouletých dětí?“ dalo opovědět, že podmínky jsou nastaveny tak, aby zohledňovaly rozdílný věk všech dětí v MŠ. Přimo potřebám dvouletých dětí se nejvíce věnuje podmínka financování, kde jedna MŠ využila dotaci na chůvu a druhá MŠ na vzdělávání v oblasti dvouletých dětí. Dvě MŠ mají nastavené podmínky přímo pro dvouleté děti i v organizaci a obsahu vzdělávání. Jedna tím, že se dvouleté děti nemusí účastnit řízené činnosti. Druhá během činností využívá přítomnosti chůvy, což pomáhá uzpůsobovat program na míru dvouletým dětem. Většina nastavených podmínek, které jsou pro dvouleté děti vyhovující, je nastavena nejen pro ně, ale celkově pro mladší děti. Například adaptační podmínky jsou vyhovující dvouletým dětem, ale nastaveny jsou pro všechny nově přichozí děti. Další příklad je využití plen, které až na jednu MŠ, mohou mít na spaní i děti starší tří let. Nočníky využívala pouze jedna MŠ, ale i ty mohou využívat v případě potřeby i tříleté děti.

„Jsou takto nastavené podmínky dostačující pro správný psychosociální vývoj dvouletých dětí?“ Ačkoliv se všechny MŠ nějakou měrou snažily pomáhat adaptaci dětí, zde se pomyslné nůžky značně rozevírají. Jedna MŠ vycházela dětem i rodičům maximálně vstříc, měla vypracovaný adaptační plán a umožňovala rodičům kdykoliv pobývat ve třídě. Další MŠ umožňovala návštěvu před nástupem v odpoledních hodinách. Třetí MŠ umožňovala rodičům pobyt ve třídě první týden po nástupu dítěte. Poslední MŠ umožňovala pobyt ve třídě na vlastní přání rodiče. V době výzkumného šetření byly ve všech MŠ přítomné děti zadaptované, neplakaly, hrály si s ostatními a zdály se být spokojené. Činnosti byly prováděny hromadně nebo skupinově, s ohledem na individuální potřeby dětí. Atmosféra ve všech MŠ byla poklidná a učitelky byly k dětem vlídné a vstřícné. MŠ zachovávaly časové posloupnosti, měly jasná pravidla a opakující se rituály.

Poslední otázce „Jaké úpravy podmínek jsou při vzdělávání dvouletých dětí v jednotřídní mateřské škole nejvíce přínosné“ jsme věnovali poslední kategorii výzkumného šetření. Z názoru učitelek vyplývá, že největším přínosem je pro ně možnost souběžné činnosti s dalším pracovníkem, ať už v podobě chůvy, či asistenta pedagoga. Mezi názory, co je při práci s dvouletými dětmi přínosné, se objevily pevně nastavená pravidla, či malý kolektiv. Jednoznačně se všechny učitelky shodly na tom, že věkově smíšená třída je pro nástup dvouletých dětí spíše výhodou, a to nejen z důvodu možnosti být ve třídě se sourozencem, ale i motivace a pomoci od starších dětí.

Hlavní výzkumná otázka zněla „Mají jednotřídní mateřské školy zajištěny vhodné podmínky pro vzdělávání dvouletých dětí v souladu s legislativními předpisy?“ Ve všech MŠ se našly nedostatky a nesoulad s legislativními předpisy. Problém spatřujeme v nevhodném uložení drobných hraček, u kterých hrozí spolknutí, nebo vdechnutí. Tyto hračky by měly být uloženy nejlépe v uzavíratelných skříních, mimo dosah dětí, ale ve všech MŠ byly v otevřených policích, dětem snadno dostupné. Tento nedostatek je velmi závažný, avšak snadno odstranitelný. V nesouladu byla i nepřítomnost přebalovacího stolu v těch MŠ, kde používají pleny. Rovněž neměla žádná z těchto MŠ zajištěný vhodný odvoz plen, přestože se jedná o odpad představující biologické riziko. Nedostatek vidíme i v tom, že žádná MŠ neposkytovala dětem možnost dřívějšího odpoledního odpočinku. V tomto případě však vycházíme z toho, že každé dítě má jinou potřebu spánku. Některé tříleté i čtyřleté děti mohou potřebovat delší spánek než děti dvouleté. Proto se dá předpokládat, že pokud je odpočinek uzpůsoben těmto dětem, je uzpůsoben i dětem dvouletým.

7 Diskuse

I když z vývojové psychologie víme, že mezi dvouletými a tříletými dětmi jsou jisté rozdíly, z praxe víme, že se nedá v této oblasti řídit pouze věkem. Spousta dvouletých dětí je vývojově dál než děti tříleté, a naopak tříleté děti mohou být vývojově pozadu oproti dvouletým dětem. Tento poznatek byl patrný i z výzkumného šetření. Proto asi nelze, zvláště ve věkově smíšených třídách, nastavovat podmínky přímo šité na míru dvouletým dětem. Podmínky je třeba nastavit tak, aby vyhovovaly všem dětem dle jejich potřeb. Toto všechny navštívené MŠ splňovaly.

U podmínek, které tyto MŠ nesplňovaly, je diskutabilní, zda jsou nezbytné. Nejvíce se to týká nutnosti přebalovacího stolu v případě, že je do MŠ přijaté dítě nosící pleny. Je opravdu vhodné, aby učitelka na vysoký přebalovací stůl vysazovala dítě vážící 13 kg i více? Další otázka je, jak by měl být takový stůl velký, aby byl pro batole bezpečný. Běžný přebalovací pult určený kojencům je pro použití v MŠ jistě nevhodný, ale nikde nejsou definovány rozměry vhodného stolu. Pokud by měl bezpečné rozměry, měly by jej MŠ kde umístit, aby nepřekážel? Zkušenost i názory učitelek říkají, že přebalovací stůl nejenže není nutný, ale v MŠ se může stát až nevhodným. V tomto případě dáváme za pravdu autorkám Kropáčové, Splavcové (2017), které uvádějí, že v mateřské škole jsou dostačující přebalovací podložky. Dalším nedostatkem týkajícím se přebalování je odvoz plen. Pleny jsou dle zákona 185/2001 Sb, o odpadech, ve znění pozdějších předpisů, odpadem, který může představovat biologické riziko. Učitelky jsou však názoru, že běžná domácnost s kojencem, či batoletem vyprodukuje mnohem více plen, a přesto je vyhazuje do komunálního odpadu. Slyšeli jsme i názor, že by pro ně bylo jednodušší rodičům použítou plenu sbalit, stejně jako to dělají s oblečením dětí, které nestihnou včas dojít na záchod. Učitelky považují za zbytečné, aby v MŠ, kde mají 1-3 pleny denně a jak uvádějí z větší části i čisté, řešily speciální odvoz. Nabízí se otázka, zda by nebylo řešením povinnost speciálního svozu plen zavést od určitého množství.

Závěr

Předložená bakalářská práce se zabývá aktuálním tématem, kterým je vzdělávání dvouletých dětí v MŠ. Zkušenost i výzkumné šetření ukázaly, že dvouleté děti v MŠ nejsou žádnou výjimkou a tyto děti MŠ běžně navštěvují. To jen potvrzuje, že je nezbytné, aby MŠ, které přijímají dvouleté děti, měly podmínky vzdělávání upraveny s ohledem na vývojová specifika, potřeby i zájmy dvouletých dětí. Nastavení podmínek vzdělávání dvouletých dětí v MŠ se stalo předmětem této práce.

V teoretické části jsme se snažili získat ucelený obraz o celé problematice. Nastínili jsme historický vývoj institucionální výchovy dětí předškolního věku. Více jsme se však věnovali současným opatřením týkajících se této problematiky. Zabývali jsme se jednotlivými opatřeními, která vláda ČR přijala k tomu, aby byla zajištěna odborná péče, výchova a vzdělávání pro děti mladší tří let. Neopomenuli jsme ani legislativní úpravy, týkající se této problematiky, ke kterým v posledních letech došlo. Součástí teoretické části je i přehled dalších zařízení, která poskytují péči, výchovu a vzdělání dětem mladším tří let, a jejich stručná charakteristika. Důležitá je kapitola popisující vývojová specifika dvouletých dětí. Tato specifika jsou pro lepší přehlednost rozdělena na biologickou, kognitivní a psychosociální oblast. Stěžejní pro tuto práci jsou podmínky vzdělávání dvouletých dětí, kterými se zabývá nejen teoretická část, ale jsou i cílem výzkumného šetření.

Praktická část vychází z teoretických poznatků a má charakter kvalitativního výzkumného šetření. Vytyčili jsme si zde cíle výzkumného šetření a výzkumné otázky. Hlavním cílem bylo zjistit, zda jsou v jednotřídních mateřských školách zajištěny vhodné podmínky pro vzdělávání dvouletých dětí v souladu s legislativními předpisy. Dílčími cíli bylo zjistit, jaká mají jednotřídní MŠ dosavadní nastavení podmínek pro vzdělávání dvouletých dětí, zda jsou takto nastavené podmínky dostačující pro psychosociální vývoj dětí a jaké úpravy podmínek jsou při vzdělávání dvouletých dětí v jednotřídní mateřské škole nejvíce přínosné. Navštívili jsme celkem čtyři MŠ, ve kterých jsme se pomocí zúčastněného pozorování a polostrukturovaného rozhovoru pokoušeli nalézt odpovědi na naše otázky.

Ve třech oblastech jsme našli značné nedostatky. Špatné ukládání nevhodných hraček se objevilo ve všech navštívených MŠ. Nevhodná likvidace plen a chybějící přebalovací stůl se týká jen MŠ, ve kterých používají pleny. V našem případě to byly tři navštívené MŠ ze čtyř. I když se tyto tři nedostatky objevily ve všech MŠ, kterých se týkaly, výzkumný vzorek byl

příliš malý na to, abychom mohli generalizovat. Problematika týkající se těchto oblastí by mohla být předmětem dalšího zkoumání.

Bakalářská práce ve své teoretické i praktické části poukazuje na důležitost zajištění vhodných podmínek pro vzdělávání dvouletých dětí v MŠ. Výsledky výzkumného šetření dávají určitou výpověď o nastavení podmínek vzdělávání dvouletých dětí v jednotřídních MŠ. Tato práce by mohla být užitečná pro učitele MŠ vzdělávající dvouleté děti. Mohou se nejen inspirovat přístupem MŠ, které byly předmětem výzkumného šetření, ale hlavně se mohou vyvarovat námi zjištěným nedostatkům.

Literatura

- ALLEN, K. Eileen a Lyn R. MAROTZ. 2002. *Přehled vývoje dítěte: od prenatálního období do 8 let*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-614-4.
- BEZDĚKOVÁ, Jana. 2008. *Učíme naše dítě mluvit: řečová výchova dítěte od narození do sedmi let*. 1. vyd. Velké Bílovice: TeMi CZ. ISBN 978-80-87156-02-5.
- KOŤÁTKOVÁ, Soňa. 2005. *Hry v mateřské škole v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s. ISBN 80-247-0852-3.
- KROPÁČOVÁ, Jana. Vstup dítěte mezi vrstevníky. In OPRAVILOVÁ, Eva. 2016. *Předškolní pedagogika*. 151-169 s. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s. ISBN 978-80-247-5107-8.
- KROPÁČOVÁ, Jana a Hana SPLAVCOVÁ. 2016. *Dvouleté děti v předškolním vzdělávání: od podzimu do zimy*. 1. vyd. Praha: Dr. Josef Raabe s. r. o. ISBN 978-80-7486-270-7.
- KROPÁČOVÁ, Jana a Hana SPLAVCOVÁ. 2017 *Dvouleté děti v předškolním vzdělávání: od jara do léta*. 1. vyd. Praha: Dr. Josef Raabe s. r. o. ISBN 978-80-7496-316-2.
- LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. 2006. *Vývojová psychologie*. 2. aktualizované vyd. Grada publishing, a.s. ISBN 80-247-1284-9.
- MATĚJČEK, Zdeněk. 1986. *Rodiče a děti*. 2. vyd. Praha: Avicentrum.
- MATĚJČEK, Zdeněk. 1996. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-085-5.
- MATĚJČEK, Zdeněk. 2005. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s. ISBN 80-247-0870-1.
- MERTIN, Václav. 2011. *Výchovné maličkosti. Průvodce výchovou dítěte do 12 let*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-857-9.
- MŠMT. 2001. *Národní program rozvoje vzdělávání v české republice. Bílá kniha*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání: nakladatelství Tauris. ISBN 80-211-0372-8.
- MŠMT. 2017. *Informační materiál ke vzdělávání dětí od 2 do 3 let v mateřské škole*. [online]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/39798/>

Nařízení vlády č. 278/2008 Sb., o obsahových náplních jednotlivých živností [online]. [cit. 10.8.2019] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2008-278>

OP VVV. 2018. *Výzva Šablony II k předkládání žádostí o podporu zjednodušených projektů z Operačního programu Výzkum, vývoj a vzdělávání*. [online]. [cit 27. 4. 2020]. Dostupné z <https://opvvv.msmt.cz/download/file1852.pdf>

OP VVV. 2020. *Výzva Šablony III k předkládání žádostí o podporu zjednodušených projektů z Operačního programu Výzkum, vývoj a vzdělávání*. [online]. [cit 5. 5. 2020]. Dostupné z <https://opvvv.msmt.cz/download/file4901.pdf>

OPRAVILOVÁ, Eva. Předškolní vzdělávací instituce v ČR. In PRŮCHA, Jan. 2009. *Pedagogická encyklopedie*. 71-75 s. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-546-2.

OPRAVILOVÁ, Eva. 2016. *Předškolní pedagogika*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s. ISBN 978-80-247-5107-8.

PIAGET, Jean a Barbel INHELDER. 2014. *Psychologie dítěte*. 6. vyd. v této edici první. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0691-0.

PLEVOVÁ, Irena. Období batolete. In ŠIMČÍKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka a kol. 2005. *Přehled vývojové psychologie*. 61-67 s. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 80-244-0629-2.

PRŮCHA, Jan a Soňa KOŤÁTKOVÁ. 2013. *Předškolní pedagogika: učebnice pro střední a vyšší odborné školy*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0495-4.

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. 2018. Praha: MŠMT [online]. [cit. 16.10.2019]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-predskolni-vzdelavani-od-1-1>

SPLAVCOVÁ, Hana a Jana KROPÁČOVÁ. 2016. *Vzdělávání dětí od dvou let v MŠ*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1042-9.

SUCHÁNKOVÁ, Eliška. 2014. *Hra a její využití v předškolním vzdělávání*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0698-9.

SYSLOVÁ, Zora, Irena BORKOVCOVÁ a Jan PRŮCHA. 2014. *Péče a vzdělávání dětí v raném věku: komparace české a zahraniční situace*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s. ISBN 978-80-7478-354-8.

ŠMELOVÁ, Eva. 2004. *Mateřská škola – teorie a praxe I*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 80-244-0945-8.

ŠVAŘÍČEK, Roman, Klára ŠEĎOVÁ a kol. 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN: 978-80-7367-313-0.

VÁGNEROVÁ, Marie. 2017. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. 2. rozšířené a přepracované vyd. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2153-1.

Vláda ČR. 2010. *Analýza podmínek a možností zařazení dětí od dvou let věku do mateřských škol a vyhodnocení dalšího řešení rozšíření péče o děti do tří let* [online]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/Analyza-podminek-a-moznosti-deti.pdf>

Vyhláška č. 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů [online]. [cit. 6.9.2019] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-14>

Vyhláška 410/2005 Sb., o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých [online]. [cit.17.10.2019]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-410>

Vyhláška 280/2016 Sb., kterou se mění vyhláška 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů, a některé další vyhlášky [online]. [cit. 6.9.2019]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2016-280>

Zákon č. 247/2014 Sb., o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině a o změně souvisejících zákonů [online]. [cit. 11.8.2019]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2014-247>

Zákon 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon) [online]. [cit. 4.8.2019]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-455>

Zákon 185/2001 Sb. o odpadech a o změně některých dalších zákonů [online]. [cit. 17.10.20019]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-185>

Zákon 167/2018 Sb., kterým se mění zákon 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů [online]. [cit. 6.9.2019]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2018-167>

Zákon 178/2016 Sb., kterým se mění zákon 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon 200/1990 Sb., o přestupcích ve znění pozdějších předpisů [online]. [cit. 6.9.2019]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2016-178>

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) ve znění pozdějších předpisů. [online]. [cit. 4.9.2019] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>

Zákon č 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých předpisů, ve znění pozdějších předpisů. [online]. [cit. 4.9. 2019]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-563>

Seznam zkratek

ČR	Česká republika
ČŠI	Česká školní inspekce
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MŠ	Mateřská škola
MŠMT	Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy
OP VVV	Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání
RVP PV	Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání
SVP	Speciální vzdělávací potřeby
ŠVP	Školní vzdělávací program

Přílohy

Příloha 1- záznamový arch

Obsah vzdělávání

A/N

Znát vývojová specifika, rozdíly v psychomotorickém vývoji nesrovnávat		
Činnosti, metody, formy přizpůsobit		
Činnosti střídat = neudrží pozornost		

Životospráva, stravování

A/N

Jasný režim a pravidla		
Zachování postupů a časové posloupnosti, rituály, opakující se činnosti = jistota, bezpečí		
Více odpočinku		
Strava		
Pitný režim		

Věcné podmínky**A/N**

Vhodnost hraček, uložení nevhodných		
Židle, stoly vhodná velikost		
Úložný prostor v šatně (více přihrádek)		
Herní prvky na zahradě		

Personální podmínky**A/N**

Maximální úvazek		
Souběžné působení učitelů v nejnáročnější části dne		
Souběžná činnost dalšího pracovníka		
Stabilní personál		
Doplňovat vzdělání v této problematice		

Psychosociální podmínky**A/N**

Adaptační režim		
Individuální činnosti s ohledem na potřeby dětí		
	Organizace vzdělávání	
Přizpůsobit individuálním potřebám a zájmům dětí		
Dostatek času na převlékání, stravování a další aktivity		

Hygienické podmínky**A/N**

Záchody, umyvadla 5 dětí = 1 záchod a umyvadlo		
Část nahrazena nočníky – uložení, mytí, desinfekce		
Pleny, přebalovací pult, krytý nášlapný koš, odvoz plen		
	Financování	

Bezpečnostní podmínky**A/N**

Pobyt mimo školku (dvouleté a děti s PO – 12 dětí = 1 učitelka)		
Nová školka bezbariérová, stávající úprava vnitřních předpisů		
Dokumentace požární ochrany, odborné školení zaměstnanců s ohledem na přítomnost 2-letých dětí		
	Spolupráce se zákonnými zástupci	

Příloha 2 Adaptační plán

Adaptační plán dítěte v MŠ

Osnova:

1. Charakteristika.
2. Záměr.
3. Kroky k minimalizaci adaptačních problémů- ze strany MŠ.
4. Kroky k minimalizaci adaptačních problémů - ze strany zákonných zástupců.
5. Profesionální přístup pracovníků školy, pedagogických i nepedagogických.

1. Charakteristika.

☺ Jednou z podmínek naplňování cílů předškolního vzdělávání, které jsou zakotveny v RVP PV, je možnost postupné adaptace nově přichozích dětí na prostředí školy.

Při vstupu dítěte do MŠ je uplatňován na pracovišti individuálně přizpůsobený adaptační režim. Již při prvních kontaktech s rodiči, při zápisu do MŠ, při informační schůzce je rodičům nabídnuta a doporučena možnost individuální adaptace, postupné začleňování jejich dítěte do nového prostředí a usnadnění tak zásadní změny v životě dítěte, čímž je první odloučení od rodiny. Rodičům je tak dána možnost strávit se svým dítětem určenou dobu v mateřské škole. Děti mohou se svým blízkým trávit určenou dobu v MŠ, tato doba se postupně zkracuje, dítě se osamostatňuje, odpoutává od rodičů a získává citový vztah k ostatním dětem a učitelkám, personálu. Seznamuje se s novým prostředím, režimem dne, zjišťuje, že prostředí je bezpečné, příjemné, obohacující. Učitelka a personál uplatňují adaptační systém po celý měsíc září a s každým nástupem nového dítěte, pokud rodiče zvolí jeho nástup v pozdější době. Abychom omezili nepříjemné pocity na minimum, prochází všechny děti tzv. adaptací. Tato doba „zvykání“ trvá obvykle 6 - 8 týdnů. V této době musí malý človíček vyřešit spoustu úkolů, aby mohl poprvé v životě zůstat delší dobu sám, bez maminky, jinde než doma a přitom být spokojený a cítit se bezpečně. Naše mateřská škola si stanovila tři měsíční zkušební dobu, po kterou by dítě mělo přivyknout a bylo v dostatečné míře adaptováno. Pokud se ani v této době adaptace nezdaří, doporučíme odklad nástupu na dobu vhodnou k znouadaptování.

☺ Při dlouhodobém přetrvávání potíží s adaptací a po konzultaci s pediatrem je doporučen pedagogem odklad docházky do MŠ.

2. Záměr adaptačního režimu

- ☺ **přiblížit mateřskou školu rodinám s dětmi**, které se připravují na zahájení docházky, dostatečné seznámení se s prostředím, podmínkami vzdělávání, pedagogy a personálem školy
- ☺ seznámit rodiče s problematikou přechodu dítěte do nového prostředí, režimem v mateřské škole a zprostředkovat jim dostatečný poradenský a informační servis
- ☺ **umožnit dětem**, které budou navštěvovat mateřskou školu **postupně a nenásilně seznámení** s novým prostředím ještě před začátkem docházky
- ☺ **adaptační režim MŠ je flexibilní** na základě zkušeností předškolních pedagogů, může být individuálně přizpůsoben potřebám jednotlivých dětí.

3. Kroky k minimalizaci adaptačních problémů – ze strany MŠ

- ☺ **než rodiče udělají krok k zápisu svého dítěte do MŠ, mohou** kdykoli využít pozvání k **návštěvě školy** (například při Dni otevřených dveří, nebo při pobytu dětí na školní zahradě).

Mohou zavolat do MŠ a domluvit si prohlídku prostor, seznámit se s pracovním kolektivem, účastnit se běžného programu dětí a obdržet informace o životě školy.

☺ rodiče dětí se mohou a měly by, **zúčastnit informativních schůzek** s budoucími učitelkami jejich dětí. Informace a rozhovor je věnován především poznatkům o nových dětech a otázkám rodičů, které je zajímají (odchody, příchody, stravování, denní režim, co dítě potřebuje do MŠ, nadstandardní aktivity školy, apod.). Rodiče tak mají možnost s předstihem a tedy pružně reagovat na doporučení a požadavky mateřské školy.

☺ rodiče **mají informaci** o webových stránkách MŠ, kde jsou informováni včas o změnách a novinkách školy **facebook MŠ**

☺ v prvních týdnech školního roku jsou **na pracovišti přítomny obě učitelky** od ranních hodin, aby nově příchozí osoba (pedagog střídající), nepůsobil na děti stresově. Na obě učitelky si tedy děti zvykají současně

☺ **matka** nebo jiný blízký člověk **zůstává v mateřské škole** po určitou dobu, hraje si s ním, zapojuje se do činností školy a vnáší tak do nového prostředí podstatnou část prostředí pro dítě důvěrně známé a bezpečné – domova. Adaptační režim se po domluvě s učitelkami může opakovat a postupně zkracovat podle potřeb a přizpůsobení dítěte, vždy po domluvě s rodiči dítěte.

4. Kroky k minimalizaci adaptačních problémů – ze strany zákonných zástupců:

☺ **Rady:**

☺ **povídejte si s dětmi** o tom co budou v MŠ dělat, nic nedbejte na to, že zpočátku se objeví introvertní projevy chování - děti se na určitou dobu uzavírají do sebe, hledají v sobě jistoty, které mají z domácího prostředí, děti regredují, couvnou ve vývoji zpět a pak poskočí dopředu. Tento stav, kdy děti více přilnou k mamince, jsou na ní více závislé, pláčící, nebo jsou naopak agresivní, dělají kroky zpět v hygieně, či stolování, v běžných rituálech, mají sníženou schopnost samostatnosti, jsou více pasivní, omezují komunikaci apod., je přechodný. Je důležité si uvědomit, jak náročná změna v životě dítěte to je. Vaše pomoc je namístě.

☺ **Každý den se na něco těšte**, třeba na to, že Vám dítě nakreslí obrázek. Pokud dítě ve školce nemluví, nevádí, pokud doma o školce vypráví, pak vše dobře vnímá, zajímá se o dění, pamatuje si a chce s rodinou zážitky sdílet, jste na dobré cestě k včasné a rychlé adaptaci.

☺ **Pamatujte si zásadu** „Netlačit příliš na urychlení adaptace, čím více se snažíme, tím pomalejší bude šance na adaptaci Vašeho dítěte.“ Vše chce svůj čas a každé dítě je jiné- hodně trpělivosti!

☺ **rozvrhněte si čas** tak, aby dítě necítilo časový stres, aby bylo v novém prostředí uspokojené ve svých hrových a objevitelských potřebách

☺ **vyvarujte se výhrůžek typu** : „Počkej, až budeš muset chodit do školky!“
„Jestli budeš zlobit, půjdeš do školky!“

Děti se budou díky Vám obávat školky dopředu!

☺ **osamostatňujte dítě v:**

- používání WC
- ve stravovacích návycích (stolování, samo se najíst)
- v sebeobslužných návycích (samo se obléknout, umýt)
- vhodně zvolte druh oblečení, obutí (bez tkaniček, knoflíků)
- v objevitelských aktivitách
- pozorování a napodobování okolí
- dorozumívání se s ostatními (dospělými i dětmi)

- prosazování svého přání, názoru, posilování volního úsilí
- učte děti respektovat běžné komunikační prostředky jako jsou, doporučení, výzva, rada, či přání druhého
- tvořte spolu s dětmi pravidla, dbejte aby je dodržovaly (dospělý stanovuje hranice, dítě je musí respektovat, pokud se Vám nepodaří u dítěte vytvořit návyk „poslechnout“ do tří let, těžko jej to budete učit v 5, 6 letech)

☺ **pravidla** – všichni musíme nějaká pravidla a řád v životě dodržovat, záleží na roli, kterou ve svém životě zastáváme, učte tomu i Vaše dítě.

☺ jakmile získá dítě pocit bezpečí, je sebejisté a spokojené, nadchází poslední fáze adaptace tj. zvyknout si na myšlenku, že bude spíkat jinde, než ve své postýlce. Tento úkol bývá pro dítě těžký a je potřeba je na jeho zvládnutí dítě dobře připravit. Maminka i paní učitelka budou s dítětem o spaní předem mluvit, vyberou doma vhodnou hračku a pyžamko. Měli bychom společně vytvořit takovou atmosféru, kdy se dítě bude na spaní ve školičce těšit. Teprve odchází-li dítě se samozřejmostí do postýlky, spokojeně z ní vstává a odchází si hrát, teprve tehdy můžeme prohlásit, že **adaptace je úspěšně u konce.**

5. Profesionální přístup pracovníků školy – pedagogických i nepedagogických:

☺ všechny pracovníky školy přistupují k novým dětem empaticky, vždy dodržují etický kodex pracovníků (klidné vystupování, citlivý přístup, vcítění se do nové situace dítěte a rodičů).

Anotace

Jméno a příjmení:	Barbora Stiskálková
Katedra:	KPV
Vedoucí práce:	Mgr. Alena Srbená, Ph.D.
Rok obhajoby:	2020

Název práce:	Dvouleté děti a jejich vzdělávání v mateřské škole
Název v angličtině:	Two-year-old children and their education in kindergarten
Anotace práce:	<p>Bakalářská práce se věnuje vzdělávání dvouletých dětí v mateřských školách se zaměřením na vzdělávací podmínky. Teoretická část nastiňuje historický vývoj předškolních institucí a věnuje se opatřením a legislativním úpravám týkající se této problematiky, které vláda ČR v posledních letech přijala. Také se zde uvádí přehled dalších zařízení, poskytujících péči, výchovu a vzdělání dětem mladším tří let. Dále se popisují vývojová specifika dvouletého dítěte. Poslední kapitola teoretické části se věnuje podmínkám pro vzdělávání dvouletých dětí v mateřské škole. Hlavním cílem praktické části bylo zjistit, zda jsou v jednotřídních mateřských školách zajištěny vhodné podmínky pro vzdělávání dvouletých dětí. Dílčími cíli bylo zjistit, jaká mají v jednotřídních mateřských školách dosavadní nastavení podmínek pro vzdělávání dvouletých dětí, zda jsou tato provedená nastavení dostačující pro psychosociální vývoj dvouletých dětí a jaké úpravy podmínek pro vzdělávání dvouletých dětí v mateřské škole jsou nejvíce přínosné. Na</p>

	<p>základě cílů byly stanoveny výzkumné otázky. K dosažení cílů byly jako metody získávání dat zvoleny pozorování a rozhovor. Získané informace byly následně analyzovány a interpretovány. Na závěr byla výsledná data shrnuta a byly zodpovězeny výzkumné otázky.</p>
<p>Klíčová slova:</p>	<p>Dvouleté děti, mateřská škola, předškolní věk, vývojová specifika, podmínky vzdělávání,</p>
<p>Anotace v angličtině:</p>	<p>The Bachelor's work is focusing on the education of the two-year old children in kindergarten with aiming at conditions for the education. The theoretical part drafts the historical development of pre-school institutions and pays the attention to measurements and legislative adjustments related to these issues, which have been approved by the Government of The Czech Republic in last years. We also present the list of further facilities, providing care, upbringing and education to the children who are younger than 3 years of age. We also describe the developmental specifics of a two-year old child. The last chapter of the theoretical part is devoted to the conditions of the education of the two-year old children in kindergarten. The main focus of the practical part was to find out, if the good conditions for the education of the two-year old children in one-class kindergarten are provided. The partial goals were to find out what the existing settings of conditions in one-class kindergarten are, if these accomplished settings are sufficient for the psychosocial development of the two-year old children and what adjustments of conditions for the education of the two-year old children in a kindergarten are the most beneficial. On the basis of the goals we defined the research questions. To achieve these goals observation and dialogue were chosen as the methods of obtaining data. The information we received were afterwards analysed and interpreted. As a conclusion these data were summarized and</p>

	research questions were answered.
Klíčová slova v angličtině:	Two-year-old children, kindergarten, preschool age, developmental specificity, conditions of education,
Přílohy vázané v práci:	Příloha 1- Záznamový arch Příloha 2 - Adaptační plán
Rozsah práce:	53 stran
Jazyk práce:	Český jazyk